

۸۷۰۱۱۴۲۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

موافقت‌نامه‌های مرتبط با فناوری
اطلاعات (IT) در سازمان جهانی
تجارت

موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۶۹ - ۲۸۵-۷

نام کتاب: موافقت نامه‌های مرتبط با فناوری اطلاعات (IT) در سازمان جهانی تجارت

شناسنامه پدیدآورندگان:

معاونت پژوهش و آموزش

گروه مطالعات و پژوهش‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات

مسئول طرح: دکتر محمد رضا غلامیان

مجری طرح: علیرضا تمیزی

اصلاح و صفحه‌آرایی: یگانه خدای

ویرایش و نسخه‌پردازی: سولماز دمندانی

شناسنامه کتاب

چاپ اول: ۱۳۸۸

تیراژ: ۳۰۰ نسخه

قیمت: ۱۰۰۰۰ ریال

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: شرکت چاپ و نشر بازرگانی

ناشر: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

نشانی: تهران، خیابان کارگر شمالی، بالاتر از بلوار کشاورز، شماره ۲۴۰، تلفن: ۶۶۹۳۹۳۲۹

پیشگفتار

با رشد اقتصاد جهانی نقش و اهمیت سازمان جهانی تجارت نیز در حوزه تجارت بین‌الملل پررنگ‌تر شده است. در این میان جهانی شدن اقتصاد نیز به رشد این روند کمک نموده است. رشد سریع تجارت در سطح بین‌المللی در طی سال‌های گذشته از بارزترین مشخصه‌های جهانی سازی بوده است.

سازمان جهان تجارت (WTO)¹، تنها سازمان بین‌المللی است که در ارتباط با مقررات جهانی تجارت فعالیت می‌کند. هدف اصلی WTO، تضمین و تأمین روند ملایم، آزاد و مطابق برنامه در زمینه تجارت جهانی است.

بی‌تردید ظهور پدیده‌ای به نام تجارت الکترونیکی یکی از مهمترین عوامل تحول در تجارت جهانی خواهد بود و نقش آن در سازمان جهانی تجارت اهمیتی روزافزون خواهد یافت. در این خصوص اهمیت تجارت الکترونیکی در کاهش هزینه، افزایش حجم تجارت، کسب و تقویت مزیت نسبی، دستیابی به بازارهای جهانی و به طور کلی توسعه مبادلات بین‌المللی غیرقابل انکار می‌باشد.

1 . World Trade Organization (WTO).

علاوه بر این رشد فناوری اطلاعات و ارتباطات و به کارگیری آن در تجارت تأثیر شگرفی در موضوع جهانی شدن و قوانین و مقررات تسهیل تجارت بین‌الملل گذارده است. از آنجا که سازمان جهانی تجارت به عنوان با نفوذترین و مهم‌ترین بازیگر تجارت جهانی متأثر از پدیده تجارت الکترونیکی می‌باشد، لذا ضروری است که کشورها علاوه بر تطبیق مقررات و قوانین خود با سازمان جهانی تجارت از نزدیک تحولات مربوطه را دنبال کنند. در پایان لازم است از آقای علیرضا تمیزی مجری طرح و آقای دکتر محمدرضا غلامیان مسئول طرح و همکاران شرکت چاپ و نشر بازرگانی که در به ثمر رسیدن این اثر تلاش داشته‌اند، تقدیر و تشکر به عمل آید.

محمود دودانگه

رئیس موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول: کلیات.....
۱	۱-۱- مقدمه.....
۵	۲-۱- چکیده نظریه‌ها، مطالعات و تحقیقات مرتبط.....
۷	۳-۱- اهداف.....
۹	فصل دوم: بررسی برنامه‌ها و موافقت‌نامه‌های سازمان جهانی تجارت.....
۹	۱-۲- تاریخچه برنامه کاری سازمان جهانی تجارت در.....
۱۷	۲-۲- سبدهای الکترونیکی مورد بحث در WTO.....
۳۶	۳-۲- نتیجه‌گیری.....
۴۳	فصل سوم: بررسی چالش‌ها و فرصت‌ها برای کشورهای در حال توسعه.....
۴۳	۱-۳- مقدمه.....

۲-۳- بررسی کلی فعالیت CTD پیرامون تجارت الکترونیکی ۴۴

۳-۳- موانع تجارت الکترونیکی برای کشورهای در حال توسعه ۴۶

۳-۴- رفتار خاص و ویژه برای کشورهای در حال توسعه ۴۹

۳-۵- نتیجه‌گیری ۵۴

فصل چهارم: نتایج و پیشنهادها ۵۵

۴-۱- مقدمه ۵۵

۴-۲- برنامه‌های سازمان جهانی تجارت در خصوص ۵۶

۴-۳- اقدامات مورد نیاز در تسهیل به‌کارگیری ۶۰

فهرست منابع ۶۳

فصل اول

کلیات

۱-۱- مقدمه

هر چند بدبینی‌ها دولت‌ها نسبت به تجارت الکترونیکی کم‌رنگ شده است، اما زمانی که از دید تجارت بین‌المللی به آن نگرسته می‌شود، هنوز هم پدیده تازه‌ای محسوب می‌شود. بنابراین نیاز است که چارچوبی مشخص، مستحکم و سازگار با فناوری‌های آتی و تغییرات بازار برای تجارت الکترونیکی ارائه گردد. در این راستا سازمان تجارت جهانی (WTO)، گام‌های آغازین را برداشته است.

در سال ۱۹۹۵، اعضای WTO توافقات دور اروگوئه را به اجرا درآوردند که تجارت از طریق اینترنت و ارتباطات از راه دور را آزاد و برای همگان در دسترس قرار می‌داد. در سال ۱۹۹۶ اعضای WTO مذاکرات خود را درباره خدمات ارتباطات دوربرد، تکمیل کردند. در سال ۱۹۹۸ اعضا توافق نمودند عدم تحمیل حقوق گمرکی بر انتقالات الکترونیکی را عملی سازند و برنامه کاری جامعی در مورد تجارت الکترونیکی تعیین کنند. در سال ۲۰۰۱ نیز اعضای WTO، اهداف توسعه دوحه را شروع کردند.

این گزارش، تاریخچه فعالیت‌های WTO در مورد تجارت الکترونیکی و فناوری

اطلاعات و ارتباطات را بررسی و مرور می‌کند و هدف آن فراهم‌سازی اطلاعات برای پژوهشگران و دست‌اندرکارانی است که به ابعاد تجاری تجارت الکترونیکی علاقمند هستند. همچنین در این گزارش مشارکت کشورهای در حال توسعه در حاکمیت فناوری اطلاعات و ارتباطات بر دنیا و مقیاس و اهمیت کار WTO در زمینه تجارت الکترونیکی مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

سازمان جهانی تجارت (WTO)^۱، تنها سازمان بین‌المللی است که در ارتباط با مقررات جهانی تجارت فعالیت کند. هدف اصلی WTO، تضمین و تأمین روند ملایم، آزاد و مطابق برنامه در زمینه تجارت جهانی است. بنابراین، مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان می‌دانند که:

(۱) از حق انتخاب زیادی در زمینه کالاهای ساخته شده، قطعات، مواد خام و خدماتی که مورد استفاده از آنها است، برخوردارند.

(۲) بازارهای خارجی روی آنها باز خواهد بود.

(۳) می‌توانند از عرضه خدمات امن بهره ببرند. نتیجه چنین وضعیتی، پدید آمدن یک جهان با اقتصاد بسیار موفق، مسئول و توأم با صلح و آرامش است.

در عمل، تقریباً همه تصمیمات در سازمان جهانی تجارت با رأی اکثریت کشورهای عضو اتخاذ می‌گردد و توسط اعضای پارلمان WTO به تصویب می‌رسد. اختلاف‌نظرهای تجاری به داخل فرایند حل و فصل اختلافات سازمان جهانی تجارت سوق داده می‌شود و درباره آنها، اولاً، میزان انطباق یا عدم انطباق با سیاست‌های تجاری کشورها مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. ثانیاً، WTO بر انطباق تفسیر و تعبیرها از توافق‌نامه و تعهدات فی‌مابین با سیاست‌های تجاری سازمان تأکید می‌ورزد. به این ترتیب خطر وارد شدن اختلافات به درگیری سیاسی و نظامی کاهش می‌یابد.^۲

نظام سازمان جهانی تجارت در پی کم کردن موانع تجاری و همچنین کاهش سایر موانع تجاری میان دولت‌ها و ملت‌ها است. در قلب این نظام (که به سیستم تجارت چندجانبه معروف است) توافق‌نامه‌های این سازمان قرار دارند که توسط تعداد زیادی از

1. World Trade Organization (WTO).

2. <http://www.hambastegimeli.com/print-article/13958>.

کشورهای جهان مورد مذاکره قرار گرفته و امضا و در مجالس قانون گذاری آن‌ها تصویب شده است. این توافق‌نامه‌ها که برای تسهیل و تسریع در تجارت بین‌المللی می‌باشند، به منزله پیمان‌هایی هستند که حقوق اصلی تجارت کشورهای عضو را تضمین می‌کنند. همچنین، این توافق‌نامه‌ها، دولت‌های عضو را ملزم می‌کنند تا سیاست‌های تجاری خود را در چارچوب محدودیت‌های توافق شده (که به نفع همه اعضا است) قرار دهند. هدف توافقات انجام شده، کمک به تولیدکنندگان، صادرکنندگان و واردکنندگان کالا و خدمات و هدف از تأسیس سازمان نیز، ارتقای آسایش و رفاه مردم کشورهای عضو است. با رشد اقتصاد جهانی، نقش و اهمیت سازمان جهانی تجارت نیز در حوزه تجارت بین‌الملل پررنگ‌تر شده و در این میان جهانی شدن اقتصاد نیز به رشد این روند کمک نموده است. رشد سریع تجارت در سطح بین‌المللی طی سال‌های گذشته از بارزترین مشخصه‌های جهانی سازی^۱ بوده است.

در حالی که رشد اقتصادی دنیا در دهه ۹۰ رشد متوسطی معادل ۲/۴ درصد داشته است، تجارت جهانی در همان دوره دو برابر رقم فوق رشد کرده است. این الگو عیناً برای ده سال آینده نیز با رشدی در حدود ۶/۸ درصد برای تجارت جهانی، یعنی معادل دو برابر رشد اقتصادی دنیا، قابل پیش‌بینی است (جان پیلگر، ۲۰۰۲).

رشد تجارت فرامرزی با مذاکرات مربوط به سیاست گذاری‌های بین‌المللی صورت گرفته تحت موافقت‌نامه عمومی امور تجاری و گمرکی^۲، یعنی مرکز رسمی قانون گذاری تجارت جهانی از سال ۱۹۴۸، تسهیل شده است. در نتیجه دور دوم مذاکرات GATT در اروگوئه که در سال ۱۹۹۴ به نتیجه گیری رسید و موانع بسیاری از قبیل مقررات تعرفه‌های گمرکی برای واردات را از سر راه تجارت «آزاد» برداشت، حجم تجارت جهانی طی شش سال گذشته تا ۵۰ درصد افزایش یافته است.

جهانی شدن تجارت تنها نتیجه قوانین مصوبه توسط دولتمردان دنیا نبوده و به شدت به دو عامل زیر متکی است:

1. Globalization.
2. GATT.

• رشد فناوری اطلاعات و ارتباطات که امکان مخابره سفارشات را ظرف چند ثانیه فراهم می‌سازد.

• هزینه‌های حمل و نقل ارزان‌تر که تحقق چنین سفارشات را با قیمت‌هایی ارزان‌تر مقذور می‌سازد.^۱

امروزه در عرصه اقتصاد جهانی استانداردهای جهانی به وجود آمده که نمایانگر همسانی تدریجی در ملاک‌های اقتصاد و تجارت جهانی است. سال‌های بین ۱۸۷۰ تا ۱۹۱۴ نخستین دورانی است که استاندارد واحد بر اقتصاد جهانی حاکم می‌شود و طلا و دلار معیار پایه و واحد اقتصاد تجارت بین‌المللی می‌گردند که این امر به تفاهم‌نامه‌هایی منجر می‌شود که بیش از ۱۲۰ کشور دنیا آن را امضا می‌کنند و در نهایت به پیدایش سازمان تجارت جهانی (WTO) می‌انجامد. امروزه این رقم به ۱۴۵ کشور جهان رسیده و پیش‌بینی می‌شود که تا سال ۲۰۰۵ بیش از ۱۶۰ کشور جهان خود را در ذیل قواعد حاکم بر تجارت جهانی قرار دهند. این امر به معنای آن است که بیش از ۹۰ درصد مبادلات لمللی و تبادلات بین اقتصاد کشورهای مختلف تا سال ۲۰۰۵ در محیط WTO انجام خواهد شد و کشورهایی که در درون این رژیم جهانی قرار نگیرد از مزایای موجود در اقتصاد تجارت بین‌المللی بی‌بهره خواهند ماند.

بی‌تردید ظهور پدیده‌ای به نام تجارت الکترونیکی یکی از مهم‌ترین عوامل تحول در تجارت جهانی خواهد بود و نقش آن در سازمان جهانی تجارت اهمیتی روزافزون خواهد یافت. در این خصوص اهمیت تجارت الکترونیکی در کاهش هزینه، افزایش حجم تجارت، کسب و تقویت مزیت نسبی، دستیابی به بازارهای جهانی و به‌طور کلی توسعه مبادلات بین‌المللی غیرقابل انکار می‌باشد.

به علاوه، همان‌گونه که اشاره شد رشد فناوری اطلاعات و ارتباطات و به کارگیری آن در تجارت تأثیر شگرفی در موضوع جهانی شدن و قوانین و مقررات تسهیل تجارت

۱. هزینه حمل دریایی کالا طی ۲۰ سال گذشته ۷۰ درصد تنزل داشته و قیمت حمل هوایی کالا سالانه سه تا چهار درصد کاهش یافته است.

بین‌الملل گذارده است. از آنجا که سازمان جهانی تجارت به‌عنوان با نفوذترین و مهم‌ترین بازیگر تجارت جهانی متأثر از پدیده تجارت الکترونیکی می‌باشد، لذا ضروری است که کشورها علاوه بر تطبیق مقررات و قوانین خود با سازمان جهانی تجارت، از نزدیک تحولات مربوطه را دنبال کنند.

۱-۲- چکیده نظریه‌ها، مطالعات و تحقیقات مرتبط

فعالیت سازمان جهانی تجارت به‌عنوان یک سازمان تصمیم‌گیرنده برای چارچوب‌های اقتصادی در ICT، شامل تنظیم موافقت‌نامه‌هایی است که روابط اقتصادی کشورها و تأثیر ICT بر این روابط و همچنین تأثیر آن در توسعه اقتصادی کشورها را تعیین می‌کند. سازمان جهانی تجارت از طریق ترویج زیرساخت‌های پیشرفته برای هدایت تجارت الکترونیکی، تضمین دسترسی به بازارهای ایمن برای تولیدات، کمک به توسعه چارچوب‌های کنترل‌کننده می‌تواند توسعه تجارت الکترونیکی در کشورهای عضو را تسریع کند. در این خصوص طی سال‌های گذشته گام‌هایی در سازمان جهانی تجارت در شکل توافقات فناوری اطلاعات برداشته شده است. کمیسیون جهانی زیرساخت‌های اطلاعاتی، مقوله تجارت الکترونیکی و مسائل موردی آن در بسط تجارت الکترونیکی و اثر آن‌ها بر مواردی نظیر مالیات‌ها و تعرفه‌های گمرکی را بررسی کرده است (ثنارای، ۱۳۸۳). کمیسیون اقتصادی و اجتماعی اتحادیه اروپا نیز سیاست‌های خود در ارتباط با چارچوب مقررات و اقدامات لازم برای ایجاد محیط مقرراتی مناسب و ارتقای محیط مناسب رشد تجارت در کشورها را بررسی کرده و نظرات خود را ارائه داده است (کمیسیون اقتصادی اجتماعی اروپایی ۱۹۹۷). از سوی دیگر کمیسیون‌های خدمات و کالا در سازمان جهانی تجارت تأثیرات توسعه تجارت الکترونیکی را بر تمامی تدارکات و سهمیه‌ها در خدمات و همچنین بر بازار محصولات فناوری اطلاعاتی و تأثیر آن بر ارزش‌ها، معجزه‌ها، مشتریان و استانداردها را مورد بررسی قرار می‌دهند (ثنارای، ۱۳۸۳). بنابراین بررسی هر دو نوع تأثیر می‌تواند ادبیات موضوع این پژوهش باشد.

در ارتباط با موضوع پیوستن به سازمان جهانی تجارت و تبعات حاصل از آن برای ایران و کشورهای در حال توسعه تحقیقات و مطالعات داخلی و خارجی بسیاری انجام شده، از سوی دیگر طی چند سال گذشته در زمینه تجارت الکترونیکی نیز مطالعات و تحقیقات بسیاری در کشور انجام شده است، اما در خصوص ارتباط تجارت الکترونیکی و نقش آن در سازمان جهانی تجارت مطالعات چندانی انجام نشده است. البته در این خصوص برخی از کشورها، راهکارهای توسعه فناوری اطلاعات و به‌ویژه تجارت الکترونیکی خود را با توجه به چارچوب‌های قانونی سازمان جهانی تجارت تنظیم کرده‌اند که می‌تواند به‌عنوان تجربیات ملی در این مطالعه مورد استفاده قرار گیرد.

برخی از معدود مطالعاتی که در چارچوب موضوعی این مطالعه قرار می‌گیرد، عبارت‌اند از: مقاله تجارت الکترونیکی، سازمان جهانی تجارت و کشورهای در حال توسعه (Arvind Panagariya, may 1999). در این مقاله ابتدا به موافقت‌نامه‌های کالایی و خدمات سازمان جهانی تجارت پرداخته شده، سپس دسترسی به فناوری ارتباطات و اطلاعات و نقش آن در چارچوب سازمان جهانی تجارت و در انتها وضعیت توسعه دسترسی به اینترنت و تجارت الکترونیکی در کشورهای در حال توسعه مورد بررسی قرار گرفته است.

گزارش تحقیقاتی بررسی نحوه عملکرد، برنامه‌ها و توصیه‌های سازمان‌های منتخب در مورد فناوری اطلاعات و تجارت الکترونیکی (ثنارای، بهار ۸۲)، با تأکید بر فعالیت‌های سازمان ملل در خصوص توسعه فناوری ارتباطات و اطلاعات در دنیا به‌ویژه کشورهای کمتر توسعه‌یافته تهیه شده است. در این گزارش سایر سازمان‌های جهانی یا منطقه‌ای که در خصوص توسعه فناوری ارتباطات و اطلاعات و تجارت الکترونیکی اهداف و برنامه‌هایی را تدوین و به اجرا درآورده‌اند، مورد بررسی قرار گرفته‌اند که بخشی از آن به برنامه‌های سازمان جهانی تجارت در خصوص توسعه تجارت الکترونیکی در کشورهای عضو مربوط می‌باشد. در گزارش دیگری با عنوان تجارت الکترونیکی، سازمان جهانی تجارت و فناوری اطلاعات (MarkleFoundation, 2004)، به موضوع مورد نظر پرداخته شده است. در

این گزارش برنامه‌های کاری سازمان در خصوص توسعه تجارت الکترونیکی از ابتدا تاکنون، فرصت‌ها و چالش‌های کشورهای در حال توسعه برای توسعه تجارت الکترونیکی و موافقت‌نامه‌های خاص برای این کشورها مورد بررسی قرار گرفته است. قوانین جدید حاکم بر دنیا^۱ به بررسی اقتصاد جهانی، آزادسازی، بنیادهای جهانی و تأثیر آن‌ها بر جهان پرداخته است که در این تحقیق مورد استفاده قرار خواهد گرفت. علاوه بر این، سیاست‌ها و چارچوب‌های قانونی موجود در کشور در خصوص تجارت خارجی و همچنین تجارت الکترونیکی و موافقت‌نامه‌های سازمان جهانی تجارت، دو منبع مهم اطلاعاتی در این پژوهش خواهند بود.

۱-۳- اهداف

هدف اصلی این کتاب، شناسایی برنامه‌ها و موافقت‌نامه‌های مرتبط با IT در سازمان جهانی تجارت است و اهداف فرعی آن شامل شناسایی بندهای مرتبط با موضوع توسعه تجارت الکترونیکی در موافقت‌نامه‌های سازمان جهانی تجارت، شناسایی برنامه‌های مرتبط با توسعه تجارت الکترونیکی سازمان جهانی تجارت، شناسایی فرصت‌ها و چالش‌های حاصل از موارد ۲و۱ برای کشور از منظر توسعه فناوری اطلاعات و تجارت الکترونیکی و شناسایی امکانات و تسهیلات سازمان جهانی تجارت در زمینه توسعه تجارت الکترونیکی که با عضویت ایران برای کشور مهیا خواهد شد، می‌باشد.

cbpc.ir

فصل دوم

بررسی برنامه‌ها و موافقت‌نامه‌های سازمان جهانی تجارت

۲-۱- تاریخچه برنامه کاری سازمان جهانی تجارت در خصوص تجارت الکترونیکی

مرحله نخست: کنفرانس وزرای ژنو - کنفرانس وزرای سیاتل

اعضای WTO در می سال ۱۹۹۸ در کنفرانس وزرای ژنو اعلامیه‌ای درباره تجارت الکترونیکی صادر کردند که نکات برجسته آن عبارت است از:

- تعیین برنامه کاری جامعی برای بررسی تمامی موضوعات تجارت مرتبط با تجارت الکترونیکی جهانی با در نظر گرفتن نیازهای اقتصاد، مالی و توسعه‌ای کشورهای در حال توسعه

- ارائه گزارش پیشرفت این برنامه در کنفرانس وزرای بعدی در سال ۱۹۹۹
این بیانیه شامل یک جمله سیاسی است که از اعضا می‌خواهد: «به عدم تحمیل تعرفه‌ها

روی تبادلات الکترونیکی، ادامه دهند».

پس از آن، دفتر WTO پیش‌نویس چگونگی توافقات WTO در مورد تجارت الکترونیکی را آماده نموده و به دنبال آن شورای عمومی چارچوبی برای این برنامه کاری تعیین و به اهداف آن متصل کرد. شورای عمومی «تجارت الکترونیکی» را به عنوان «تولید، توزیع، بازاریابی، فروش یا توزیع محصولات و خدمات از طریق ابزار الکترونیکی» تعریف نمود و از چهار «ارگان جانبی» (شورای تجارت کالاها^۱، شورای تجارت خدمات^۲، شورای تجارت مربوط به حق مالکیت فکری^۳ و کمیته تجارت و توسعه^۴) خواست تا رابطه میان توافقات موجود WTO و تجارت الکترونیکی را بررسی کنند.

این چهار شورای کمکی، زمان زیادی برای بررسی این موضوعات داشتند و پیشرفت کارشان را در جولای ۱۹۹۹ گزارش دادند که شورای عمومی آن‌ها را در اکتبر ۱۹۹۹ مورد توجه قرار داد و توافق شد که در سال ۲۰۰۰، در کوتاه‌ترین زمان ممکن به تجارت الکترونیکی پرداخته شود (جدول ۱-۲).

جدول ۱-۲: مسئولیت‌های برنامه کاری تجارت الکترونیکی

شیوه مسئولیت برای برنامه کاری تجارت الکترونیکی WTO	شورای مربوطه
ویژگی‌های تجارت الکترونیکی مربوط به GATT است و سایر توافقات WTO در زمینه تجارت کالاها عبارت‌اند از: دسترسی به بازار، ارزش گمرکات، رویه‌های مجوز واردات، حقوق گمرکی، استانداردهای فنی و طبقه‌بندی.	شورای GATT

1. GATT.

2. GATS.

3. Trade Related Aspects of Intellectual Property (TRIPS).

4. Committee on Trade and Development (CTD).

حیطه مسئولیت برای برنامه کاری تجارت الکترونیکی WTO	شورای مربوطه
این مورد شامل مقیاس (وضعیت عرضه)، MFN، شفافیت، افزایش مشارکت کشورهای در حال توسعه، قوانین محلی، رقابت، حمایت از اخلاقیات دولتی و خصوصی و پیشگیری از فریب کاری، دسترسی به اینترنت، وظایف گمرکی و طبقه‌بندی است.	شورای GATS
موضوعات حق مالکیت فکری در ارتباط با تجارت الکترونیکی شامل حمایت و تقویت کپی‌رایت، مارک‌های تجاری و فناوری‌های جدید و دسترسی به فناوری است.	شورای TRIPS
توسعه مفاهیم تجارت الکترونیکی شامل اثرات تجارت الکترونیکی بر تجارب و چشم‌انداز اقتصادی کشورهای در حال توسعه، چالش‌ها و راه‌حل‌های افزایش مشارکت کشورهای در حال توسعه، بهبود دسترسی به زیرساخت‌ها، انتقال فناوری، استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در سیستم تجاری و مفاهیم مالی تجارت الکترونیکی است.	CTD

منبع: شورای عمومی، برنامه کاری در مورد تجارت الکترونیکی، WT/L/274 (۳۰ سپتامبر ۱۹۹۸) و هوسر و ونس (۲۰۰۲)، صفحه ۶۲.

شورای عمومی نمی‌توانست گزارش یا توصیه‌های خود را به کنفرانس وزرای سیاتل برساند، چون اعضا بر موضوعات ذیل توافق نداشتند:

۱. طبقه‌بندی محصولات دیجیتالی به‌عنوان محصول یا خدمت
۲. عدم توافق بر تحمیل حقوق گمرکی بر تبادلات الکترونیکی
۳. ترتیبات مؤسساتی برای ادامه برنامه کاری (ادامه برنامه کاری تحت این چهار شورای کمکی یا تحت شورای عمومی یا برخی گروه‌های افقی)

در نشست پیش از کنفرانس وزرا، در نوامبر ۱۹۹۹ در سیاتل، تعدادی از شرکت‌کنندگان مانند کشورهای در حال توسعه، پیشنهادهایی در مورد زبان تجارت

الکترونیکی ارائه کردند. در هر حال به دلیل آنکه کنفرانس سیاتل وضعیت برنامه کاری و همچنین سیاست حذف گمرکات تبادلات الکترونیک را زیر سؤال برد، به شکست انجامید. بنابراین، مرحله اول از برنامه کاری بدون هیچ نتیجه واقعی و همچنین عدم اطمینان در مورد کار در آینده به پایان رسید.

مرحله دوم: کنفرانس وزرای سیاتل – کنفرانس وزرای دوحه

در جولای سال ۲۰۰۰ شورای عمومی با موارد ذیل موافقت کرد:

۱. تقویت دوباره فعالیت WTO روی تجارت الکترونیک.
 ۲. درخواست از شوراهای GATT، GATS، TRIPS و CTD برای از سرگیری فعالیت‌هایشان، شناسایی موضوعات بخشی متقاطع و گزارش‌دهی شورای عمومی در دسامبر ۲۰۰۰
 ۳. توجه به بهترین سازماندهی نحوه فعالیت شورا، شامل ایجاد یک «نیروی کار فوری» برای کمک و همکاری
- هر یک از تشکلات گزارشات خود را همان‌گونه که خواسته شده بود به شورای عمومی ارائه کردند که نمایانگر حمایت آن‌ها از ادامه فعالیت WTO روی مقوله تجارت الکترونیک است.

در دسامبر سال ۲۰۰۰، در جلسه شورای عمومی چنین بیان شد: اولاً، تمامی گروه‌های تابعه به این نتیجه رسیده‌اند که شفافیت و فعالیت آموزشی بیشتری نیاز است. ثانیاً، کارهای انجام شده نشان می‌دهد که تجارت الکترونیک در حیطه توافقات موجود WTO قرار گرفته است. حیطه‌هایی وجود دارند که نیازمند شناسایی و شفافیت بیشتری می‌باشند، مانند چگونگی استفاده از قوانین موجود در شرایط خاص، اما این موارد محدود هستند. ثالثاً، تمامی اعضا از ظرفیت بالقوه بسیار بالای تجارت الکترونیک و اینترنت برای کمک به ایجاد ظرفیت فراساختاری و دسترسی به بازار، به‌ویژه برای کشورهای در حال توسعه، آگاه شده‌اند. با این وجود، از آنجایی که هیچ توافقی میان اعضا در مورد فرایند کمک به برنامه

کاری به عمل نیامد، این برنامه کاری را کد ماند.

در می سال ۲۰۰۱، رئیس شورای عمومی آلباسادور استوارت هاربینسون از هنگ کنگ، برنامه‌ای را برای تقویت دوباره این برنامه کاری پیشنهاد کرد که عبارت‌اند از:

- درخواست از چهار گروه تابعه برای عمق بخشیدن به فعالیت‌هایشان در حیطه‌های خاص مربوطه به زمینه‌های شایستگی خودشان و گزارش‌دهی به شورای عمومی
 - برگزاری مباحثی از شورای عمومی درباره تجارت الکترونیکی و دادن زمان کافی به اعضا برای بیان موضوعات میان‌بر
 - توجه به چگونگی مطرح کردن چهارمین کنفرانس وزرا به‌عنوان بخشی از آمادگی‌های وزرا
- این برنامه در تابستان ۲۰۰۱ به اجرا درآمد و سه موضوع آن در بیانیه وزرای دوحه به‌خوبی ارزیابی شد.

مرحله دوم از برنامه کاری با یک تصمیم مشخص برای توسعه این برنامه کاری و مهلت قانونی آن به پایان رسید.

مرحله سوم: کنفرانس وزاری دوحه – کنفرانس وزرای کنکون^۱

در سپتامبر ۲۰۰۳، در کنفرانس وزرا در کشور کانادا، ترتیبات سازمانی زیر برای برنامه کاری اتخاذ شد:

- شورای عمومی در این فرایند ضمن اجرای برنامه باید نقش مرکزی را هم بازی کند.
- چهار گروه کمکی، ویژگی‌های تجارت الکترونیکی مربوط به حیطه فعالیت خود را بررسی و به شورای عمومی گزارش دهند.
- در سال ۲۰۰۱ تا ۲۰۰۳، شورای عمومی، برنامه کاری تجارت الکترونیکی را هدف اصلی خود قرار داد و فعالیت‌های خود را بر ترتیبات سازمانی کار شورای عمومی در مورد تجارت الکترونیکی و بررسی کارهای انجام شده توسط گروه‌های تابعه متمرکز کرد.

• پنج جلسه در مورد موضوعات میان‌بر در تجارت الکترونیکی برگزار شد و برای نخستین بحث، دفتر WTO فهرستی از موضوعات چندبخشی را که قبلاً توسط گروه‌های کمکی شناسایی شده بودند، آماده کرد تا از آن‌ها برای تصمیم‌گیری بهتر استفاده شود (جدول ۲-۲).

جدول ۲-۲: موضوعات چندبخشی

طبقه‌بندی محتوی انتقالات خاص الکترونیکی: تعریف تجارت الکترونیکی، مفهوم خنثی بودن فناوریانه، موضوع مشابهت

موضوعات مربوط به توسعه: مشارکت کشورهای در حال توسعه در تجارت الکترونیکی، دسترسی به فناوری و زیرساختار، انتقال فناوری، ظرفیت‌سازی، کمک فنی، دسترسی به بازارهای کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه برای تولیدکنندگان و عرضه‌کنندگان کشورهای در حال توسعه

موضوعات و مفاهیم مالیاتی: تجارت الکترونیکی/تحمل حقوق گمرکی درمورد تجارت الکترونیکی

رابطه و اثر جایگزینی ممکن: بین تجارت الکترونیکی و اشکال سنتی تجارت

رقابت: محدودیت‌های توسعه تجارت الکترونیکی به خاطر تمرکز قدرت بازار، مقررات و قوانین مربوط به رقابت و قوانین محلی، رقابت و حقوق مالکیت فکری و موضوعات حقوقی

بحث در مورد اهداف عمومی که باید برای توجه به تجارت الکترونیکی به اجرا درآید با پیشنهاد ایالات متحده مبنی بر اینکه اعضا باید بر پنج هدف توافق کنند، ارتقا یافت که این اهداف عبارت‌اند از:

۱. طرفداری و خواستن یک محیط تجاری باز با اجرای توافقات کنونی WTO در مورد تجارت الکترونیکی
۲. تعهد جهت دسترسی به بازارهای بزرگ‌تر برای محصولات و خدماتی که می‌توان آن‌ها را از طریق تجارت الکترونیکی مبادله کرد.
۳. به حداقل رساندن قوانین محلی که بر تجارت الکترونیکی تأثیر می‌گذارند.
۴. تشویق به اعمال حقوق گمرکی بر تبادلات الکترونیکی

۵. ارائه کمک‌های فنی و ظرفیت‌سازی برای فراهم آوردن امکان دسترسی به تجارت الکترونیکی در کشورهای در حال توسعه

در سال‌های ۲۰۰۱ تا ۲۰۰۳، کمیته تجارت و توسعه تنها گروه درگیر برنامه کاری بود. در دسامبر ۲۰۰۱، CTD روش‌های ذیل را در مورد کاوش در ارتباط با تجارت الکترونیکی تصویب کرد:

- تبیین تجارت الکترونیکی به‌عنوان یکی از اهداف مهم CTD
- پاسخگویی به درخواست‌های شورای عمومی
- برگزاری حداقل یک سمینار در هر سال در مورد توسعه محصولات خاص تجارت الکترونیکی، از موضوعات و مفاهیم درآمدی در تجارت الکترونیکی برای کشورهای در حال توسعه، رقابت کشورهای در حال توسعه در تجارت الکترونیکی، نیازهای زیرساختی فیزیکی برای تجارت الکترونیکی و نیازهای زیرساختی انسانی
- نمایش تجارب کشورها و شرح حال موفقیت‌ها
- فراهم‌سازی نمایندگی‌هایی برای دریافت اطلاعات در مورد فعالیت‌های مرتبط با تجارت الکترونیکی و توسعه و پیشرفت در نمایندگی‌ها و آژانس‌های چندجانبه

مرحله چهارم: کنفرانس وزرای کانکون^۱

در سپتامبر ۲۰۰۳:

- شورای GATT به شورای عمومی توصیه کرد که بحثی درباره برنامه کاری نداشته باشد، زیرا تا جایی که می‌توانسته در مورد موضوعات و کالاهای فنی پیش رفته است و موضوع باقی‌مانده، موضوع طبقه‌بندی می‌باشد که از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است.
- شورای GATS به شورای عمومی توصیه کرد که هیچ درخواستی مبنی بر قرارداد تجارت الکترونیکی در اهدافش، پس از اینکه این موضوع در جلسه اکتبر ۲۰۰۱ مطرح

شد، وجود نداشته است.

- شورای TRIPS به شورای عمومی گزارش داد که دبیرخانه موضوع پیش‌زمینه را که نخستین بار در سال ۱۹۹۸ بیان شد، بهنگام کرده است و شورا تجارت الکترونیکی را به اهداف افزوده است.

- CTD فعالیت‌هایش را از زمان کنفرانس وزرای دوحه، گزارش داد.

- شورای عمومی نیز گزارشی در مورد جلسات مباحثه آماده کرد که این مباحث شامل توجه شورای عمومی به ادامه و بررسی موضوعات تجاری مرتبط با تجارت الکترونیکی بود.

در سپتامبر ۲۰۰۳ در کنفرانس وزرای کنکون، چهار پرسش در خصوص برنامه کاری وجود داشت که قابل حل کردن بودند:

۱. ادامه برنامه کاری

۲. ادامه تشویق تحمیل حقوق گمرکی روی تبادلات الکترونیکی

۳. طبقه‌بندی محصولات دیجیتالی

۴. تصدیق اهداف عمومی

طرحی از بیانیه وزرای کنکون در جولای ۲۰۰۳ منتشر شد و دو پرسش نخست را به صورت ذیل مطرح نمود.

شورای وزیران گزارشات شورای عمومی و گروه‌های تابعه در مورد برنامه کاری و ترتیبات سازمانی را مورد توجه قرار داد و از شورای عمومی درخواست کرد تا در مورد برنامه‌های آتی در جلسه بعدی به شورای وزیران گزارش دهد.

با این وجود، اعضای WTO نتوانستند هیچ تصمیم واقعی در اجلاس وزرای کنکون بگیرند و در نتیجه برنامه کاری یا مهلت انجام آن را یادآور نشدند. پرسش‌های سوم و چهارم نیز با توجه به عدم توافق در شورای عمومی درباره طبقه‌بندی محصولات دیجیتالی و نیاز به مفهوم اهداف عمومی برای تجارت الکترونیکی، برای اعضا روشن نبودند.

بیانیه وزرای دوحه، شورای عمومی را بر آن داشت تا به برنامه کاری خود ادامه داده و

پیشرفت آتی خود را در پنجمین اجلاس کنفرانس وزرا در کنگون ارائه دهد. در مقابل، بیانیه دوحه از اعضای خود خواست «اقداماتشان در مورد عدم تحمیل حقوق گمرکی روی تبادلات الکترونیکی را تا پنجمین جلسه ادامه دهند» پیش از کنکون، به نظر می‌رسید که اعضای WTO موافق توسعه و گسترش بیشتری در مورد تشویق تبادلات الکترونیکی باشند، اما فقدان تصمیمی رسمی، نوعی عدم اطمینان در مورد تشویق این برنامه به وجود آورد که نتیجه آن شکست جلسه وزرای سیاتل بود.

۲-۲- سبدهای الکترونیکی مورد بحث در WTO

از آنجا که تجزیه و تحلیل کار WTO بر تجارت الکترونیکی و موضوعات فناوری اطلاعات و ارتباطات پیچیده است، برای سازماندهی موضوعات تجارت الکترونیکی چهار دسته محصولات (کالا و خدمات) مورد توجه قرار می‌گیرند:

سبد ۱) کالاهای فناوری اطلاعات و ارتباطات: این سبد شامل کالاهای فناوری می‌باشد که بخشی از زیرساختار فیزیکی مورد نیاز برای دسترسی به اینترنت/اینترنت و تجارت الکترونیکی می‌باشد و تحت تأثیر توافقات اعضای WTO است (مانند توافق فناوری اطلاعات، فناوری اطلاعات و ارتباطات).

سبد ۲) خدمات زیرساختاری اینترنتی: این سبد شامل خدمات کلی می‌باشد که بخشی از زیرساختار مجازی برای دسترسی به اینترنت و اجرای تجارت الکترونیکی است و تجارت در این خدمات توسط GATS هدایت می‌گردد.

سبد ۳) خدمات تجاری الکترونیکی: مانند خدمات صوتی، تصویری، خدمات کسب و کار، خدمات مالی، مسافرت، توریسم و سایر خدمات حرفه‌ای که توسط GATS هدایت می‌شود، می‌باشد.

سبد ۴) محصولات دیجیتالی: محصولات «محتوایی» همچون نرم‌افزار، کتب، موزیک، فیلم و بازی‌های رایانه‌ای هستند که به شکل فیزیکی مبادله می‌شوند.

الف - موافقت‌نامه فناوری اطلاعات

رایانه، نرم‌افزار، تجهیزات ارتباطات دوربرد و سایر محصولات فناورانه اطلاعات، زیرساختار فیزیکی تجارت الکترونیکی را به وجود می‌آورند. ایجاد چارچوبی برای محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات یکی از اهداف مهم برنامه کاری WTO پیرامون تجارت الکترونیکی می‌باشد. برخی از کشورهای در حال توسعه صادرکننده این کالاها و برخی دیگر واردکننده آنها هستند. در هر دو مورد آنها باید از قوانین کاربردی WTO در زمینه این محصولات اطلاع حاصل کنند.

بسیاری از موافقت‌نامه‌های تجاری WTO در خصوص به کارگیری این محصولات در تولید کالاهای این سبب می‌باشد. هدف این بخش، توضیح موافقت‌نامه فناوری اطلاعات و ارتباطات^۱ و فعالیت‌های صورت گرفته تحت این توافق‌نامه در مذاکرات دوحه است. با وجود اینکه فناوری اطلاعات و ارتباطات یک بخش را به خود اختصاص داده است، مذاکرات دوحه در خصوص دسترسی به بازار، به دنبال آزادسازی تجارت برای تمامی تجارت‌های غیرکشاورزی است.

در هر حال آنچه مهم می‌باشد آغاز نقطه‌ای برای مذاکرات در فناوری اطلاعات و ارتباطات کنونی و نتایج آن است.

۱) تاریخچه فناوری اطلاعات و ارتباطات

در طول کنفرانس وزرای سنگاپور در دسامبر ۱۹۹۶، ۱۴ امضا به نمایندگی از ۲۹ عضو WTO بیانیه وزرا پیرامون یک تجارت در زمینه فناوری اطلاعات و توسعه تجارت جهانی به محصولات فناوری اطلاعات را رسمیت بخشید. این توافق فنی اطلاعات، مکانیزمی برای اعضای WTO جهت اصلاح جدول تعرفه‌های جاری، با هدف انتخاب (جداسازی) محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات و سپس حذف حقوق گمرکی آنها طی یک دوره چهار ساله (جولای ۱۹۹۷-ژانویه ۲۰۰۰) فراهم آورد.

هدف فناوری اطلاعات و ارتباطات، گسترش تجارت جهانی در شناخت محصولات،

1. Information Technology Agreement (ITA).

فناوری اطلاعات و ارتباطات، توجه به نقش کلیدی آن‌ها در توسعه صنایع اطلاعاتی و گسترش پویای اقتصاد جهانی اعلام شده است.

محصولات تحت پوشش فناوری اطلاعات و ارتباطات در ضمیمه A و B این موافقت‌نامه آمده‌اند که شامل نیمه‌هادی‌ها، نیمه‌هادی‌های تولیدی و تجهیزات آزمایشی، رایانه، صفحه‌نمایش‌های تخت، تجهیزات شبکه رایانه، نرم‌افزار رایانه، محصولات ارتباطات دوربرد و ابزارهای علمی است. اعضای فناوری اطلاعات و ارتباطات در مورد تمامی محصولات فهرست شده در توافق‌نامه سال ۲۰۰۰ فناوری اطلاعات و ارتباطات، سیاست حقوق گمرکی صفر را در نظر گرفتند. با این وجود کشورهای در حال توسعه برای برخی از محصولات، حقوق گمرکی بیشتری دریافت کردند، اما در هیچ یک از این موارد مدت آن به فراتر از سال ۲۰۰۵ نمی‌رسد.

فناوری اطلاعات و ارتباطات دارای یک توافق‌نامه چندبخشی براساس MFN می‌باشد. این بدان معنا است که تنها امضاکنندگان موافقت‌نامه باید تعرفه‌های خود روی محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات مربوطه را حذف کنند، اما آن‌ها باید این کار را برای تمامی شرکت کنندگان فناوری اطلاعات و ارتباطات به‌علاوه همه اعضای WTO، چه آن را امضا کرده یا نکرده باشند، به اجرا درآورند.

از آنجا که فناوری اطلاعات و ارتباطات باید بر پایه MFN اجرا شود، یک مشکل وجود دارد: اعضای WTO که به فناوری اطلاعات و ارتباطات نپیوسته‌اند، می‌توانند از مزایای تعرفه صفر روی صادراتشان از محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات با مشارکت کنندگان فناوری اطلاعات و ارتباطات بدون پرداخت مزایای متقابل، برخوردار شوند. به همین دلیل امضاکنندگان اصلی فناوری اطلاعات و ارتباطات مشخص کردند که این موافقت‌نامه زمانی به اجرا درخواهد آمد که متعهدین دارای ۹۰ درصد از تجارت جهانی در زمینه محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات باشند. این هدف در آوریل ۱۹۹۶ زمانی که ۲۵ امضاکننده نماینده چهل عضو WTO شدند، محقق گردید.

در حال حاضر ۵۵ عضو و ایالت یا مناطق آزاد گمرکی برای WTO در حوزه فناوری

اطلاعات و ارتباطات وجود دارد (جدول ۲-۳).

فناوری اطلاعات و ارتباطات مشخص می‌سازد که شرکت‌کنندگان باید به‌طور دوره‌ای جلساتی را در خصوص موارد ذیل تشکیل دهند:

- بررسی پوشش محصول مشخص شده در این موافقت‌نامه‌ها، با موافقت جمعی مبنی بر اینکه این الحاقیات باید در مورد محصولات اضافی شرکتی تعدیل شوند.
- برای مشاوره در مورد موانع غیرتعرفه‌ای در تجارت محصولات فناورانه اطلاعات برای رسیدن به این اهداف، اعضا، کمیته‌ای در زمینه توسعه تجارت در محصولات فناورانه اطلاعات، تشکیل دادند. اعضای این کمیته، نمایندگان تمامی متعهدین موافقت‌نامه و سایر اعضای WTO می‌باشند. نخستین جلسه کمیته مذکور در سپتامبر ۱۹۹۷ برگزار شد و پس از آن زمان، در هر سال دست کم پنج مرتبه تشکیل می‌گردد. این کمیته به شورای عمومی گزارش می‌دهد و زمان خود را صرف فعالیت‌های زیر می‌کند:
 - افزایش تعداد متعهدین در فناوری اطلاعات و ارتباطات
 - گسترش فهرست محصولات تحت پوشش فناوری اطلاعات و ارتباطات
 - بیان موانع غیرتعرفه‌ای تجاری که مانع تجارت محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات می‌شود
 - حل مشکل تنوع در طبقه‌بندی محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات

جدول ۲-۳: مشارکت‌کنندگان فناوری اطلاعات و ارتباطات A

فهرست متعهدین موافقت‌نامه فناوری اطلاعات و ارتباطات	
۲۵-قرقیزستان	۱-آلبانی
۲۶-لاتویا	۲-استرالیا
۲۷-لتونی	۳-بحرین
۲۸-ماکائو	۴-بلغارستان
۲۹-مالزی	۵-کانادا
۳۰-مالتا	۶-چین
۳۱-موریتانی	۷-کاستاریکا
۳۲-مولداوی	۸-کروواسی
۳۳-مراکش	۹-قبرس
۳۴-نیوزلند	۱۰-جمهوری چک
۳۵-نروژ	۱۱-مصر
۳۶-عمان	۱۲-السالوادور
۳۷-پاناما	۱۳-استونی
۳۸-فیلیپین	۱۴-اتحادیه اروپا (شامل ۱۵ کشور اروپایی تا تاریخ امضای موافقت‌نامه)
۳۹-لهستان	۱۵-گرجستان
۴۰-رومانی	۱۶-هنگ‌کنگ
۴۱-سنگاپور	۱۷-مجارستان
۴۲-اسلوواکی	۱۸-ایسلند
۴۳-اسلونی	۱۹-هند
۴۴-سوئیس	۲۰-اندونزی
۴۵-چین تایپه	۲۱-اسرائیل
۴۶-تایلند	۲۲-ژاپن
۴۷-ترکیه	۲۳-اردن
۴۸-ایالات متحده	۲۴-کره

کشورهای در حال توسعه در صورتی که عضو کمیته فناوری اطلاعات و ارتباطات باشند، می‌توانند با توجه به این موضوعات، منافع خودشان را ابراز دارند.

۲) افزایش تعداد اعضای کمیته فناوری اطلاعات و ارتباطات

از آوریل ۱۹۹۷، زمانی که کمیته فناوری اطلاعات و ارتباطات تشکیل شد، میزان تجارت در محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات تحت پوشش این توافق‌نامه از ۹۰ درصد به حدود ۹۵ درصد افزایش یافته است. با وجود آنکه امروزه تنها ۶۰ عضو از ۱۴۶ عضو WTO، اعضای فناوری اطلاعات و ارتباطات هستند، درصد فوق به دلیل اینکه تجارت در محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات در مجموعه کوچکی از کشورها تمرکز یافته، بالا است.

با وجود درصد بالای تجارت محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات که به کشورهای عضو فناوری اطلاعات و ارتباطات مربوط می‌باشد، تعداد کشورهای کمیته به تازگی به این توافق‌نامه پیوسته‌اند، در حال افزایش است. دوسوم اعضای WTO که تقریباً همه آن‌ها کشورهای در حال توسعه هستند، عضو کمیته فناوری اطلاعات و ارتباطات نمی‌باشند و تنها سه کشور آمریکای لاتین یعنی، کوستاریکا، السالوادور و پاناما مشارکت‌کنندگان در فناوری اطلاعات و ارتباطات هستند. برزیل یکی از مهم‌ترین تولیدکنندگان و بازارهای محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات، عضو این کمیته نیست و حقوق گمرکی بالایی نسبت به محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات اعمال می‌کند. وضعیت آرژانتین و مکزیکو نیز به همین شکل است.

کشورهای در حال توسعه در خصوص پیوستن به کمیته فناوری اطلاعات و ارتباطات در سه مورد نگران هستند. اول اینکه، به خاطر حجم پائین تجارت در محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات، برخی از کشورهای در حال توسعه هیچ مزیت خاصی در کاهش حقوق گمرکی واردات و صادرات این کالاها ندارند. دوم اینکه، کشورهای در حال توسعه نگران کاهش درآمد در حوزه مربوطه (درآمد حاصل از تعرفه بر واردات این کالاها) برای کشورهایی که به جمع متعهدین می‌پیوندند، هستند. در حالی که این امر

باعث توسعه محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات می‌شود. سوم اینکه، اگر این کشورها تولیدکننده محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات باشند، می‌خواهند از اعمال تعرفه‌ها بر واردات به‌عنوان حمایت از صنایع فناوری اطلاعات و ارتباطات استفاده کنند. به‌دلیل آنکه مقررات مربوط به کمیته فناوری اطلاعات و ارتباطات تحت پایه و اساس MFN اجرا می‌شود، بنابراین صادرات کنندگان کالاهای فناوری اطلاعات و ارتباطات که تعهدی به مقررات مذکور ندارند (عضو نیستند) از مزایای حقوق گمرکی آزاد کشورهای عضو برخوردار می‌گردند.

سه نکته در مورد تشویق کشورها برای مشارکت در کمیته فناوری اطلاعات و ارتباطات وجود دارد. اول اینکه، تعرفه‌ها باعث به‌وجود آمدن موانع تجاری مصنوعی می‌شود که قیمت محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات را در بازار واردات افزایش می‌دهد. به این ترتیب دسترسی و استفاده از فناوری‌هایی که توانایی پرداخت هزینه آن‌ها وجود دارد و مشارکت بالقوه در تجارت الکترونیکی زیان‌آور می‌گردد و ریسک تقسیم دیجیتالی جهانی را افزایش می‌دهد. باید توجه داشت که محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات همه‌منظوره هستند و اثرات زیادی بر تمامی صنایع و بخش‌های خدماتی دارند. دوم اینکه، پدیده تولید بخشی که در صنایع جهانی فناوری اطلاعات و ارتباطات شایع است بر پایه تبادلات مکرر و ارزان محصولات نهایی میان دفاتر مرکزی در کشورهای در حال توسعه ساخته شده است. از طریق تولید بخشی و سرمایه‌گذاری خارجی، کشورهای در حال توسعه می‌توانند از تولید محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات و مونتاژ محصولات نهایی بهره‌برند. سوم اینکه، اعمال تعرفه بر محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات در کشورهای در حال توسعه می‌تواند مانع از تجارت جنوب به جنوب شود. در شرایطی که هیچ‌یک از کشورها عضو فناوری اطلاعات و ارتباطات نیستند، در نتیجه هیچ سود یک‌طرفه‌ای ناشی از MFN وجود نخواهد داشت.

۳) گسترش پوشش فناوری اطلاعات و ارتباطات

همان‌گونه که ذکر شد، کمیته فناوری اطلاعات و ارتباطات اعضا را هدایت می‌کند تا

برای بررسی فهرست محصولات تحت پوشش و افزایش محصولات تحت پوشش فناوری اطلاعات و ارتباطات به‌طور مرتب یکدیگر را ملاقات کنند. این بررسی محصولات به سه دلیل مهم است:

اولاً: فناوری اطلاعات و ارتباطات، برخی از محصولات خاص فناوری اطلاعات و ارتباطات را در برنمی‌گیرد که تعدادی از مشارکت‌کنندگان در زمان مذاکرات خواستار مشمول کردن آن‌ها بودند.

ثانیاً: فناوری اطلاعات و ارتباطات، برخی از محصولات الکترونیکی مصرف‌کنندگان، مثل تلویزیون برای کاربردهای رسانه‌ای، دوربین و بلندگو برای تصویربرداری و تله‌کنفرانس یا سایر کاربردهایی که به‌طور فزاینده‌ای در کاربردهای اینترنت مورد استفاده قرار می‌گیرند را شامل نمی‌شود.

ثالثاً: از همه مهم‌تر اینکه، متدولوژی برای برنامه‌زمان‌بندی تعهدات در الحاقیات فناوری اطلاعات و ارتباطات با تحول سریع و طبیعی فناوری اطلاعات و ارتباطات همخوانی ندارد.

محصولات تحت پوشش فناوری اطلاعات و ارتباطات در یک سطح بسیار ویژه شش رقمی برای طبقه‌بندی تعرفه قرار گرفته‌اند و در صورتی که چیپ‌های نیمه‌هادی و ایت‌بردهای الکترونیکی در خارج از حیطه فناوری اطلاعات و ارتباطات قرار گیرند، مزایای فناوری اطلاعات و ارتباطات تنها در مورد فناوری‌های قدیمی‌تر و با کارایی کمتر خواهد بود.

در سال ۱۹۹۷ تا ۹۸ کمیته فناوری اطلاعات و ارتباطات تلاش کرد تا محصولات تحت پوشش فناوری اطلاعات و ارتباطات را افزایش دهد. این کمیته برنامه ذیل را برای مذاکرات تدوین نمود:

- اکتبر- دسامبر ۱۹۹۷: شرکت‌کنندگان فهرست محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات را برای اضافه‌شدن به کمیته فناوری اطلاعات و ارتباطات بفرستند.
- ژانویه - مارس ۱۹۹۸: شرکت‌کنندگان در مورد این فهرست‌ها مشورت کنند.

- تا پیش از ۳۰ جون ۱۹۹۸: شرکت کنندگان باید تصمیم بگیرند که آن کالاها به فهرست اضافه شوند یا خیر.
 - ۱ ژانویه ۱۹۹۹: مشارکت کنندگان باید نرخ تعرفه‌های خود را در مورد کالاهایی که به تازگی به فهرست اضافه شده‌اند، کاهش دهند.
- با این وجود مشارکت کنندگان در مورد افزودن برخی از محصولات به فهرست به توافق نمی‌رسیدند و با اینکه مشاوره‌ها ادامه دارد، اما هنوز تعدادی از محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات که برای عملکرد اینترنت و تجارت الکترونیکی اساسی می‌باشند، تحت پوشش فناوری اطلاعات و ارتباطات A در نیامده‌اند.
- دومین مذاکرات کمیته فناوری اطلاعات و ارتباطات به گونه‌ای بود که برخی از مشارکت کنندگان هیچ امیدی به افزایش پوشش فناوری اطلاعات و ارتباطات نداشتند. شاید در این زمان مکانیزم افزایش محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات مذاکرات دوحه در مقابل فعالیت آتی از طریق کمیته فناوری اطلاعات و ارتباطات بوده است.

۴) محدودسازی معیارهای غیر تعرفه‌ای

کمیته فناوری اطلاعات و ارتباطات نیازمند مشورت اعضا در مورد معیارهای غیر تعرفه‌ای^۱ در تجارت محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات است و توجه بسیاری از اعضای کمیته فناوری اطلاعات و ارتباطات از سال آغازین برنامه (سال ۲۰۰۰) بر برنامه کاری NTM معطوف بوده است.

چه نوع NTM‌هایی بر محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات تأثیر می‌گذارند؟ در جهان اقتصاد، تولید کنندگان فناوری اطلاعات و ارتباطات به دنبال کاهش هزینه‌ها و زمان مورد نیاز برای توسعه، تولید محصولات و حداکثرسازی انعطاف‌پذیری منبع‌یابی برای محصولاتشان از طریق استانداردسازی تولید محصولات برای بازارهای جهانی در مقابل اصلاح محصول برای بازارهای فردی هستند. این کارایی‌ها را می‌توان از طریق کاربرهای تجاری و دولتی مانند مصرف کنندگان در قیمت‌های پائین‌تر ایجاد کرد. نمونه‌های NTM‌ها

عبارت‌اند از: داده‌های ارزیابی سازگاری، تست یکتابودن و الزامات معتبر، مقررات کشور اصلی، الزامات مجوز واردات و غیره.

این معیارهای غیرتعرفه‌ای ممکن است باعث تخریب پایه‌های دسترسی بازار برای محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات شوند. با توجه به اینکه طول عمر برخی از محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات بسیار کوتاه است، هر تأخیری توسط NTM می‌تواند مانع تجاری بزرگی باشد.

مطالعات نشان می‌دهد بین سال‌های ۱۹۸۹ تا ۹۸ تعداد موانع تجاری غیرتعرفه‌ای در تجارت محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات به‌طور چشمگیری افزایش یافته است. اجماع در مورد اثر NTM‌ها و تجارت بدون حقوق گمرکی در مورد محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات تنها به کشورهای توسعه‌یافته محدود نمی‌شود. مطالعات نشان می‌دهد که مباحثات علیه NTM‌ها در بخش فناوری اطلاعات و ارتباطات بیشتر توسط کشورهای توسعه‌یافته بوده است، اما برخی از کشورهای در حال توسعه نیز به خاطر سهم زیادشان در صادرات محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات، تمایل دارند که از NTM دوری کنند.

کمیته فناوری اطلاعات و ارتباطات فعالیتش را روی NTM از سال ۱۹۹۸ شروع کرد. در نوامبر ۲۰۰۰ کمیته فناوری اطلاعات و ارتباطات یک برنامه کاری یک‌ساله روی معیارهای غیرتعرفه‌ای شروع کرد که دارای سه مرحله بود:

مرحله ۱: این مرحله که قرار بود تا مارس ۲۰۰۱ تکمیل گردد، مرحله انبار نام داشت که طی آن این کمیته برپایه ارسال‌های شرکت کنندگان یک انبار از NTM‌ها به‌وجود می‌آورد.

مرحله ۲: مرحله ارزیابی بود که طی آن این کمیته می‌بایست هزینه‌های اقتصادی و توسعه‌ای NTM را در تجارت محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات و همچنین سودهای احتمالی آن برای اعضا را با بیان موانع آن‌ها تجزیه و تحلیل می‌کرد.

مرحله ۳: این مرحله هم که قرار بود تا نوامبر ۲۰۰۱ به پایان برسد، مرحله برنامه‌ریزی نام داشت که طی آن این کمیته نتایج مراحل ۱ و ۲ را مورد توجه قرار می‌داد و روشی را

برای آینده پیشنهاد می‌کرد.

مرحله انبار با موفقیت پشت سر گذاشته شد. تعدادی از شرکت کنندگان، NTM‌های شناسایی شده‌ای را که مانع تجارت محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات می‌شدند، ارسال نمودند. برخلاف ناهمگونی موارد فرستاده شده، دبیرخانه، انبار بسیار مفیدی از NTM‌ها ایجاد کرد.

مجموعه‌ای از کشورهای در حال توسعه از جمله هند، هنگ کنگ و چین تایپه، در ارسال موارد در مرحله ۱ از برنامه کاری NTM و به صورت فعال در جلسات شرکت نمودند. به عنوان مثال هند از فقدان پذیرش استانداردهای هندی، عدم پذیرش مراکز هندی برای تضمین سازگاری و محدودیت‌های ویزا که بر صادرات حرفه‌ای‌های نرم‌افزار تأثیر می‌گذاشتند، شکایت داشت. فقدان چنین آژانس‌هایی همانند مانعی در برابر صادرات و توسعه محصولات قابل صادرات در کشورهای در حال توسعه عمل می‌کند.

در مرحله فناوری اطلاعات و ارتباطات، از برنامه کاری NTM، مرحله ارزیابی، تنها چهار نفر از اعضا (استرالیا، کانادا، اتحادیه اروپا و ایالات متحده) درخواست‌ها را پر کردند.

هیچ یک از نظرات (همچنین هیچ یک از موارد ارسالی در مرحله ۱ برنامه کاری) تحلیل اقتصادی جدی در مورد تأثیر معکوس NTM‌ها بر تجارت در مورد محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات یا توسعه آن‌ها ارائه نکرده بود. با این وجود، برنامه کاری به طور چشمگیری درک اعضا را از NTM‌ها و تأثیر آن‌ها بر تجارت در محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات را ارتقا داد. مرحله ۳ هنوز صورت پذیرفته و هیچ شیوه پیشنهادی نیز ارائه نشده است، به گونه‌ای که به اعضا کمک کند اثر NTM‌ها را بر محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات کاهش دهند.

با توسعه مشارکت فناوری اطلاعات و ارتباطات و گسترش پوشش محصولی فناوری اطلاعات و ارتباطات، مذاکرات دوحه ممکن است فرصت واقعی برای ادامه فعالیت فناوری اطلاعات و ارتباطات روی NTM‌ها را فراهم آورد. این کمیته به دنبال برنامه‌های

آزمایشی روی EMC^۱ و EMI^۲ بود که بتواند مدلی در مورد چگونگی حرکت فراسوی مراحل ۱ و ۲ ارائه کند. دبیرخانه، تحقیق میدانی روی ECM/EMI انجام داد و ۲۴ پاسخ دریافت کرد.

جدول ۲-۴: NTMهای محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات

خلاصه گزارش دبیرخانه در مورد NTMها
۱- ارزیابی سازگاری + آزمایش/تضمین: فقدان پذیرش گزارشات ارزیابی سازگاری بین کشورها، عدم استفاده یا انحراف از استانداردهای بین‌المللی برای ارزیابی سازگاری، تقاضاهای غیرمعقول برای تست کردن، آزمایش دوباره یا چندباره، فقدان شناخت استانداردهای صنعت
۲- استانداردها/محیط قانونی: تست دوبایکیت، استانداردهای ملی و غیره
۳- رویه‌های گمرکی/تضمین اصالت: رویه‌های غیرشفاف و بروکراتیک در مورد دسترسی به شفافیت گمرکی
۴- مجوز واردات: موضوعات طبقه‌بندی، تعداد زیاد گروه‌های اجرایی و غیره
۵- قوانین اصلی: قوانین اصلی در توافق‌نامه‌های تجاری
۶- شفافیت و در دسترس بودن اطلاعات
۷- استخدام دولتی
۸- محدودیت روی حرفه‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات

۵) حل پراکندگی و تنوع طبقه‌بندی

کمیته فناوری اطلاعات و ارتباطات از اعضا می‌خواهد تا با هدف «دستیابی به یک طبقه‌بندی مشترک از این محصولات در سیستم HS موجود»، هرگونه تفاوت و عدم هماهنگی در طبقه‌بندی محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات خودشان را لحاظ کنند. دبیرخانه WTO مطالعه‌ای را در مورد طبقه‌بندی محصولات فناوری اطلاعات و

1. Electromagnetic Compatibility (EMC).
2. Electromagnetic Interference (EMI).

ارتباطات در اکتبر ۱۹۹۷ به پایان رساند که نشان می‌داد تنوع و پراکندگی زیاد در طبقه‌بندی محصولات مشابه در حیطه‌های گمرکی متفاوت، بر چگونگی دریافت رفتارهای عاری از حق گمرکی در محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات تأثیر گذار است. دبیرخانه سپس فهرستی از طبقه‌بندی برای محصولات لیست‌شده از فناوری اطلاعات و ارتباطات ارائه داد تا پراکندگی‌های متفاوت را به نمایش بگذارد.

این کمیته به‌طور منظم به موضوع پراکندگی طبقه‌بندی توجه کرده و جلسات گمرکات صادراتی را برگزار نموده است و گاهی هم از سازمان گمرکات جهانی^۱ در شناسایی طبقه‌بندی صحیح محصولات خاص کمک خواسته است و تلاش‌هایی برای هماهنگ‌سازی طبقه‌بندی محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات نموده است. اکنون کمیته باید این طبقه‌بندی را پیشنهاد دهد و سپس نیازمند اختیارات گمرکی اعضای فناوری اطلاعات و ارتباطات، یعنی کشورهای در حال توسعه، برای تصدیق اعمال این طبقه‌بندی خواهد بود.

ب- مذاکرات دوحه

مذاکرات دوحه سه مانع اصلی در تجارت محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات را ذکر نمود:

۱. توسعه عضویت در کمیته فناوری اطلاعات و ارتباطات
۲. توسعه پراکندگی محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات
۳. حذف NTMها

این مذاکرات در مورد کالاها (شامل محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات که تحت پوشش فناوری اطلاعات و ارتباطات هستند) در حال جایگزینی گروه مذاکره‌کننده در مورد دسترسی به بازار برای کالاهای غیر کشاورزی هستند.

حیطه مذاکرات دسترسی به بازار در بیانیه وزرای دوحه به قرار ذیل تعریف شده است:

1. World Customs Organization (WCO).

ما با مذاکراتی موافقیم که هدفش کاهش یا تعرفه‌های مناسب باشد، مانند کاهش یا حذف تعرفه‌های بالا و مقیاس‌بندی تعرفه‌ها (موانع غیرتعرفه‌ای)، به‌ویژه در مورد محصولات صادراتی کشورهای در حال توسعه. این مذاکرات به‌طور کامل نیازهای ویژه و بهره‌های کشورهای شرکت‌کننده توسعه‌یافته و کمتر توسعه‌یافته را لحاظ خواهد کرد. با این تفاسیر، مواردی که روی آن‌ها توافق خواهد شد، شامل مطالعات مناسب و معیارهای ظرفیت‌سازی به‌منظور کمک به کشورهای کمتر توسعه‌یافته خواهند بود تا به‌طور کارآمدی در این مذاکرات شرکت کنند.

سه جنبه مذاکره عبارت‌اند از: کیفیت و چگونگی، حذف تعرفه‌ها و موانع غیرتعرفه‌ای، و توجه ویژه و همکاری با کشورهای در حال توسعه و کمتر توسعه‌یافته.

۱) روش و چگونگی

پیش از شروع مذاکرات در خصوص دسترسی به بازار، در ابتدا، اعضا باید در مورد روش به توافق برسند، یعنی پارامترهایی برای ملزم‌ساختن، کاهش و حذف تعرفه‌ها که در مذاکرات به کار خواهد آمد.

برنامه زمان‌بندی برای مذاکرات دسترسی به بازار از مشارکت‌کنندگان می‌خواست تا روش‌های پیشنهادی خودشان را پیش از ۳۱ دسامبر ۲۰۰۲ ارسال کنند، به‌گونه‌ای که تا تاریخ ۳۱ می ۲۰۰۳ روی روش توافق حاصل گردد. دبیرخانه نظر کلی ۲۵ پیشنهاد اصلی را جمع‌آوری کرد. روش‌های ذکر شده در این اهداف کوچک‌تر عبارت‌اند از: پراکنندگی محصول، فرمولی برای کاهش تعرفه‌ها، حذف تعرفه‌های پائین، نرخ‌های پایه برای اجرای کاهش تعرفه، مرحله‌بندی و حذف حقوق گمرکی.

در ماه می، رئیس کمیته پیشنهادی برای روش مذاکرات مطرح ساخت. گروه مذاکره‌کننده در مورد دسترسی به بازار، در مورد این اسناد و همچنین در مورد روش هنوز به هیچ توافقی نرسیده بودند. در ۲۹ تا ۳۱ مارس ۲۰۰۴، گروه مذاکره‌کننده پیرامون دسترسی به بازار دوباره یکدیگر را ملاقات کردند. هر چند نمایندگان مهلت تازه‌ای (یعنی آخر جولای ۲۰۰۴) برای رسیدن به توافق در زمینه چارچوب مذاکرات قرار دادند، ناظران

معتقدند که فرایند موضوعات کلیدی کشاورزی یک پیش شرط برای صحبت‌های NAMA در آغاز بود.

۲) حذف موانع تعرفه‌ای

بیشتر اعضا در پیشنهادات کیفی خودشان توافق داشتند که هیچ بخشی نباید از کاهش تعرفه‌ها مستثنی گردد، با این وجود، تفاوت‌ها در مورد بسیاری از موضوعات از جمله موارد ذیل باقی ماند:

- حیطه مذاکرات
 - فرمول‌های به کاررفته برای کاهش تعرفه‌ها
 - طراحی تدارکات رفتار خاص و ویژه برای کشورهای در حال توسعه
- جاه طلبانه‌ترین پیشنهاد بیان شده عبارت بود از کاهش/حذف تعرفه‌ها با استفاده از روش «صفر-صفر» که برای تمامی بخش‌ها قابل اجرا است. این روش به کاهش کامل حقوق گمرکی تا سال ۲۰۱۵ منجر می‌شود. پیشنهادهای دیگر، روش صفر-صفر را برای بخش خاصی توصیه می‌کردند. تنها دو مورد ارسالی از اعضای WTO بخش فناوری اطلاعات و ارتباطات را جداگانه مشخص کرده بودند.
- مورد ارسالی از ایالات متحده پیشنهاد می‌کرد که تعرفه‌های پوشش داده شده توسط کمیته فناوری اطلاعات و ارتباطات باید تا پیش از سال ۲۰۱۰ و تعرفه‌های دیگر باید تا سال ۲۰۱۵ حذف شوند. این ترکیب خاص بخشی و کاهش تعرفه‌ای به‌طور اثربخشی موجب افزایش مشارکت فناوری اطلاعات و ارتباطات در بین تمامی اعضای WTO خواهد شد و پراکندگی همه محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات را تا سال ۲۰۱۵ گسترش خواهد داد.
 - مورد ارسالی از ژاپن به دنبال مشارکت تمامی اعضای WTO در کمیته فناوری اطلاعات و ارتباطات و گسترش پوشش محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات برای دربر گرفتن «محصولات الکترونیکی و فیبرهای نوری» بود. مورد ارسالی از ژاپن همچنین پیشنهاد می‌کرد که برای محصولات الکترونیکی مصرفی و «قطعات ماشینی

الکترونیکی» مورد نیاز برای ساخت آن‌ها از روش صفر-صفر استفاده شود و تلاش‌های ناموفق برای افزودن این محصولات در مذاکرات مرحله دوم کمیته فناوری اطلاعات و ارتباطات شناسایی گردد. ژاپن یک مرحله پنج ساله را توصیه می‌کند که در آن، کاهش در مقادیر مساوی و دوره‌های طولانی مدت به کشورهای در حال توسعه اعمال می‌شود که در مقایسه با دیگر کشورهای در حال توسعه بیشتر از میانگین کاهش می‌یابد.

این واقعیت که تنها دو شیوه خاص فناوری اطلاعات و ارتباطات تاکنون در مذاکرات دسترسی به بازار وجود دارد، به این معنا نیست که مذاکرات دسترسی به بازار را نمی‌توان در کاهش تعرفه‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات مورد استفاده قرارداد. عکس آن نیز درست است. مذاکرات دسترسی به بازار ممکن است مکانیزمی برای تجارت فناوری اطلاعات و ارتباطات بدون حقوق گمرکی چندجانبه ارائه کند.

پیش‌نویس آماده شده در می ۲۰۰۳ برای طرح در مذاکرات «چگونگی دسترسی به بازار» را پیشنهاد می‌کرد که شرکت کنندگان:

- برای تمامی تعرفه‌های محصولات غیرکشاورزی از یک روش «فرمول» مشخص تبعیت کنند.
 - حذف تعرفه‌ها به روش «صفر-صفر» در عرض سه مرحله مساوی برای بخش‌های انتخاب شده با منافع خاص برای کشورهای توسعه‌یافته، در حال توسعه و کمتر توسعه یافته، شامل «کالاهای الکترونیکی و الکتریکی».
 - به کارگیری «روش‌های تکمیلی» برای دستیابی به کاهش‌های بیشتر تعرفه‌ها و حذف به روش صفر-صفر بخش، هر چند هیچ بخش اضافه‌تر دیگری به طور خاص نام برده نشده است.
- اگر اعضا پیشنهاد حذف و ملزم‌سازی تمامی تعرفه‌ها روی کالاهای الکترونیکی و الکتریک را بپذیرند، سپس نیازمند تعریف محصولات پوشش داده شد در این بخش هستند. این بخش از کار می‌تواند یک چالش مهم نیز باشد.

در اثر تحت حمایت قرارداددن یا هر رفتار خاص و ویژه دیگری در خصوص کشورهای در حال توسعه، مذاکرات دسترسی به بازار دوحه توانستند به افزایش مشارکت و توسعه پوشش محصولات در مورد برخی از اعضا نائل آیند. اگرچه پیش‌نویس مذکور محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات را به‌طور خاص مشخص نمی‌کند، اما در آنجا برای مذاکره در مورد حذف تعرفه‌های محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات و همچنین محصولات خاصی برای صادرات به کشورهای در حال توسعه یا کمتر توسعه‌یافته یا روش‌های تکمیلی باز شده است. حتی پیشنهادهای صفر - برای - صفر جهت حذف تعرفه‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات نتوانست به فرمولی برای تعرفه‌های پائین‌تر جهت به‌کارگیری در مورد محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات دست یابد.

۳) شرایط رفتار خاص و ویژه^۱

بیانیه وزرای دوحه سه نوع رفتار خاص و ویژه را شناسایی می‌کند که در مذاکرات دسترسی به بازار، باید با کشورهای توسعه‌یافته و کمتر توسعه‌یافته سازگار باشد:

- مذاکرات باید موانع تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای را کاهش یا حذف کند، به‌ویژه در مورد محصولات صادراتی به کشورهای در حال توسعه.
 - مذاکرات باید به‌طور کامل نیازهای خاص و منافع کشورهای در حال توسعه و کمتر توسعه‌یافته را مدنظر قرار دهد.
 - کیفیت مذاکرات (شامل مطالعات مناسب و معیارهای ظرفیت‌سازی) جهت کمک به کشورهای کمتر توسعه‌یافته برای مشارکت مؤثرتر در مذاکرات می‌باشد.
- در گروه مذاکره‌کننده پیرامون دسترسی به بازار، کشورهای توسعه‌یافته و کمتر توسعه‌یافته در ارتباط با تخصیص این شرایط خاص و ویژه، به‌طور کامل فعال هستند. فهرست کشورهای در حال توسعه و بلوک‌های منطقه‌ای مشمول عبارت‌اند از: هند، مکزیک، شیلی، چین، موریوس، بنگلادش، تایلند، غنا، کنیا، نیجریه، تانزانیا، اوگاندا، زامبیا، بولیوی، آلبانی، کرواسی، گرجستان، مولداوی باربادوس، جامائیکا، ترینیداد و

1. Special and Differential (S&D).

- توباگو، مصر، اندونزی، کنیا، مالزی، لتونی، مراکش، فیجی و گینه.
- پیش‌نویس آماده شده برای مذاکرات دسترسی به بازار با رفتار خاص و ویژه برای کشورهای در حال توسعه و کمتر توسعه یافته شامل موارد ذیل می‌گردد:
- تمامی کشورهای در حال توسعه دوره زمانی طولانی تری برای کاهش تعرفه‌ها در اختیار خواهند داشت.
 - به تمامی کشورهای در حال توسعه اجازه داده خواهد شد تا تعرفه‌های بدون حد را تا پنج درصد خط تعرفه رها کنند.
 - نیازی نیست که کشورهای کمتر توسعه یافته کاهشی در تعهدات تعرفه‌های خود بدهند، اما انتظار می‌رود که افزایش جزئی در سطح تعهدات مفیدشان ایجاد کنند.
 - کشورهای توسعه یافته تشویق خواهند شد تا به طور مستقل به محصولات غیرکشاورزی صادره از کشورهای کمتر توسعه یافته برای دسترسی به بازارها، حق گمرکی اعمال نکنند.
 - اعضا تمامی تعرفه‌های منافع خاص کشورهای در حال توسعه و کمتر توسعه یافته در بخش‌های پیشنهاد شده ذیل را حذف کنند:
 - کالاهای الکترونیکی و الکتریکی
 - شیلات و محصولات آن
 - پاپوش
 - کالاهای چرمی
 - اجزا و قطعات موتور ماشین
 - سنگ‌ها و فلزات گران بها
 - کاشی
 - لباس
- علاوه بر این شرایط S&D، رئیس کمیته یک فرمول کاهش تعرفه پیشنهاد کرد که در مقایسه با نمونه‌های پایین تر، کاهش بیشتری نسبت به میانگین تعرفه‌ها را در بر می‌گیرد، یک

کمک برای کشورهای در حال توسعه که می‌خواهند تعرفه‌ها را برای حمایت از صنایع داخلی یا درآمدهای تعرفه‌ای حفظ کنند.

جدول ۲-۵: شرایط کاهش تعرفه

پیشنهادها	موضوعات
<ul style="list-style-type: none"> باید به کشورهای توسعه‌یافته عضو اجازه داده شود تا خطوط تعرفه بسیار نامحدود را رها کنند و به آن‌ها در مورد کاهش حساسیت خطوط تعرفه انعطاف‌پذیری داده شود. 	همگرایی محصولات
<ul style="list-style-type: none"> نیازی نیست که کشورهای در حال توسعه به میزان کشورهای توسعه‌یافته عضو تعرفه‌ها را کاهش دهند و باید به آن‌ها زمان بیشتری داده شود تا تعرفه‌ها را کاهش دهند. LDCها باید از کاهش تعرفه‌ها معاف شوند. 	حذف تعرفه‌ها/مرحله‌بندی کاهش‌ها
<ul style="list-style-type: none"> فرمول‌های خاص باید برای کاهش تعرفه‌های کشورهای توسعه‌یافته در برابر در حال توسعه عضو به کار رود. 	روش مرکزی
<ul style="list-style-type: none"> باید به کشورهای در حال توسعه اجازه داده شود تعرفه‌های پائین را حفظ کنند. اعضای WTO باید اوج‌های تعرفه‌ای را برای محصولات صادراتی کشورهای در حال توسعه حذف کنند. 	حذف تعرفه‌های بالا و آذاردهنده
<ul style="list-style-type: none"> باید به کشورهای در حال توسعه عضو این انعطاف‌پذیری داده شود که از خط تعرفه خاصی عبور نکنند و نرخ‌های دیگر را نیز به بالای این نرخ مصوب نبرند. 	نوسانات

اعضا با این شرایط پیش‌نویس موافقت نکرده‌اند و سؤال در مورد چگونگی هماهنگی رفتارهای خاص و ویژه در قالب مذاکرات دسترسی به بازار هنوز برجسته و مهم است.

۲-۳- نتیجه‌گیری

اعضای WTO فرصت خوبی را در اجلاس وزرای کانکون برای حرکت به سوی مذاکرات دسترسی به بازار از طریق موافقت با شرایط و چگونگی آن از دست دادند. با این حال، زمینه بازی برای کاهش موانع تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای در مورد کالاهای فناوری اطلاعات و ارتباطات از کمیته فناوری اطلاعات و ارتباطات به مذاکرات دسترسی به بازار در دوحه تغییر یافته است. از چهار موضوعی که کمیته فناوری اطلاعات و ارتباطات بر آن‌ها تأکید کرده است، یعنی مشارکت، حیطه، NTMها و طبقه‌بندی، تنها مشارکت و حیطه تا حدی در مذاکرات دوحه بیان شدند. زمانی که سرانجام بر سر شرایط به توافق برسند، آن‌ها دیگر شکی در مورد تدارکات خاص و ویژه برای کشورهای در حال توسعه عضو نخواهند داشت. این شرایط نه تنها به کشورهای در حال توسعه اجازه می‌دهد برخی تعرفه‌های روی کالاهای خاص را کاهش ندهند یا بدون حد رها کنند، بلکه ممکن است نیاز باشد که اعضا حقوق گمرکی صفر را برای محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات انتخاب‌شده که برای کشورهای در حال توسعه منافع صادراتی محسوب می‌شوند، به کار گیرند.

میزان مشارکت و موفقیت‌های برنامه کاری سازمان جهانی تجارت در خصوص تجارت الکترونیکی

اگرچه فعالیت WTO روی تجارت الکترونیکی با واگذاری از طرف یک کشور در حال توسعه (مصر)، شروع شد، اما برنامه کاری WTO در مورد تجارت الکترونیکی در اصل برگرفته از برقراری ارتباطات با تعدادی از کشورهای توسعه‌یافته (استرالیا، اتحادیه اروپا، ژاپن و ایالات متحده) بود که بخش‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات توسعه‌یافته‌ای داشتند و تجارت الکترونیکی را به‌طور کامل در اقتصادشان یکپارچه کرده بودند. تعدادی از کشورهای در حال توسعه، همچون آرژانتین، کوبا، مصر، هند و ونزوئلا، به‌طور کتبی تسلیم برنامه کاری شدند، اما به‌طور میانگین، مشارکت کشورهای در حال توسعه متوسط و

مشارکت کشورهای کمتر توسعه یافته، در حد صفر بود. با این وجود بسیاری از این کشورها در شورای عمومی و سایر جلسه گروه‌های تابعه مشارکت کردند.

در برنامه کاری اعضا در مورد قابلیت پیاده‌سازی توافقات WTO در تجارت الکترونیکی بحث و تبادل نظر کردند. از این منظر، برنامه کاری در ابتدای مأموریت خود برای شناسایی پرسش‌ها و جستجوی اقدامات مورد نیاز، موفق بود.

شورای عمومی و گروه‌های تابعه در مورد موضوع طبقه‌بندی محصولات دیجیتالی و پرسش‌های مربوطه در مورد چگونگی ساختاردهی برنامه کاری، سردرگم بودند. این امر موجب شد تا در خصوص اینکه آیا GATT یا GATS چارچوب قانونی و اجرایی است عدم اطمینان به وجود آید. به همین دلیل مذاکره‌کنندگان در مورد بسیاری از موضوعات مرتبط با محصولات دیجیتالی پیشرفت چندانی حاصل نکردند.

با این وجود، نتایج تحلیلی برنامه کاری را به صورت زیر می‌توان خلاصه کرد: به نظر می‌رسد اجماع عمومی در این مورد وجود داشته باشد که تجارت الکترونیکی در چارچوب قوانین و موافقت‌نامه‌های موجود WTO قرار می‌گیرد و به هیچ قانون جدیدی برای تجارت الکترونیکی نیازی نیست. هر گروه تابعه با شناسایی اصول اضافی و پرسش‌های مهم در مورد کاربرد موافقت‌نامه‌های WTO در تجارت الکترونیکی، می‌توانند کمک به‌سزایی به عمل آورند (جدول ۲-۶).

جدول ۲-۶: دستاوردهای برنامه کاری

اصول / پرسش‌های باز	شورا
<p>اصول: اغلب اعضا متفق بودند که بیشتر موضوعات ارجاعی به شورای GATT را می‌توان به صورت معنادارتری پس از تعیین و طبقه‌بندی تبادلات الکترونیک به عنوان کالا و خدمات یا غیره بیان داشت.</p> <p>پرسش‌های باز: چگونه تبادلات الکترونیک را طبقه‌بندی کنیم؟ چگونه می‌توان معیارهای غیر تعرفه‌ای (به عنوان مثال: استانداردهای فنی) را که برای تجارت الکترونیکی همانند یک مانع عمل کنند، شناسایی کرد؟</p>	شورای GATT
<p>اصول: دید عمومی بر آن بود که توزیع الکترونیکی خدمات در حیطه GATT قرار می‌گیرد چون این توافق‌نامه در مورد همه خدمات بدون توجه به ابزار و شیوه توزیع آن‌ها به کار می‌رود، تمامی تدارکات GATS برای عرضه خدمات از طریق وسایل الکترونیکی قابل کاربرد است، توزیع الکترونیکی در مورد خدمات جدید نیز به کار می‌رود و ارتباطات از راه دور، دسترسی و استفاده از شبکه‌های ارتباطاتی را برای ارائه‌کنندگان خدمات اینترنتی، تضمین می‌کند.</p> <p>پرسش‌های باز: چگونه می‌توان تبادلات الکترونیکی را طبقه‌بندی کرد؟ چگونه می‌توان بین حالت‌های عرضه برای خدماتی که می‌توان آن‌ها را به صورت الکترونیکی توزیع کرد، تمایز قائل شد؟ آیا خدماتی که از طریق اینترنت توزیع می‌شوند با سایر خدمات که از روش‌های دیگری توزیع می‌شوند، مشابهت دارند؟</p>	شورای GATS

اصول / پرسش‌های باز	شورا
<p>اصول: ایجاد محیطی قانونی و ایمن برای حقوق مالکیت فکری، باعث توسعه و پرورش تجارت الکترونیکی خواهد شد.</p> <p>پرسش‌های باز: چگونه می‌توان حقوق مالکیت فکری را در محیطی از شبکه‌های اینترنتی جهانی توسعه داد؟</p>	شورای TRIPS
<p>اصول: اعضا متذکر شدند که فناوری اطلاعات و ارتباطات به‌طور کلی و تجارت الکترونیکی به‌طور خاص می‌تواند مشارکت کشورهای در حال توسعه را در سیستم‌های تجاری افزایش دهد، اما باید گام به گام ظرفیت‌سازی نمود تا از فرصت‌های ایجاد شده توسط فناوری اطلاعات و ارتباطات به‌طور مؤثری استفاده شود.</p> <p>پرسش‌های باز: اثرات تجارت الکترونیکی بر وضعیت عرضه که در کشورهای در حال توسعه بسیار مهم هستند، چیست؟ تجارت الکترونیکی چه تأثیری بر درآمدهای گمرکی دارد؟ و غیره.</p>	CTD

با توجه به موضوعات چندبخشی که در شورای عمومی از طریق مباحثات مختلف حل و فصل می‌شوند، به نظر می‌رسد هیچ اصل کلی تدوین نگردید، اما دو موضوع در این مباحثه بیشترین موضوعیت را داشتند:

- گسترش تشویق در مورد اعمال حقوق گمرکی بر تبادلات الکترونیکی: آیا قانون موقت سال ۱۹۹۸ در مورد عدم اعمال مالیات روی تبادلات الکترونیکی که توسط بیانیه وزرای دوحه نیز بر آن تأکید شد، می‌بایست دائمی می‌شد؟ آیا این مشوق‌های مالیاتی باید تنها روی کالاها اعمال می‌شد یا می‌بایست بر خدمات نیز اعمال شود؟
- طبقه‌بندی «محصولات دیجیتال»: (نرم‌افزار، کتب، موزیک، ویدیو و فیلم): آیا محصولات دیجیتالی که کالا محسوب می‌شوند، زمانی که به یک رسانه فیزیکی (VHS, CD) متصل می‌گردند، باید به‌عنوان کالا (عکس‌العمل GATT) یا خدمات (عکس‌العمل GATS) طبقه‌بندی شوند؟ زمانی که به‌صورت الکترونیکی توزیع

می‌گردند، وضعیت چگونه است؟

در حال حاضر به نظر می‌رسد که اعضای WTO نمی‌توانند در حل این موضوعات مهم از طریق برنامه کاری به پیشرفت بیشتری نائل آیند. با این وجود، فرصت باقی است تا هر دو موضوع در مذاکرات دوحه بیان گردد.

اهداف توسعه در مذاکرات دوحه

در نوامبر ۲۰۰۱ اعضای WTO در چهارمین کنفرانس وزرا در دوحه تصمیم گرفتند، اهداف توسعه را دنبال کنند که شامل دور جدیدی از مذاکرات تجاری جهانی بود. در نگاه نخست به نظر می‌رسد که تجارت الکترونیکی در مذاکرات دوحه نقشی ندارد. در طول بیانیه دوحه وزرا توافق کردند که در مورد مسائل و موضوعات خاصی بحث کنند. در مقابل، در مورد موضوع تجارت الکترونیکی، وزرا از شورای عمومی خواستند:

- مناسب‌ترین ترتیبات سازمانی برای اداره برنامه کاری را مورد توجه قرار دهد و در مورد پیشرفت کار در پنجمین جلسه کنفرانس وزرا گزارش دهد.
- اعضا عملکرد کنونی خود مبنی بر عدم تحمیل حقوق گمرکی بر تبادلات الکترونیکی را تا پنجمین جلسه ادامه دهند.

عدم توافق در زمینه تجارت الکترونیکی به این معنی نیست که در مورد تجارت الکترونیکی هیچ گروهی بحث و مذاکره نکنند، بلکه برعکس موضوعات تجارت الکترونیکی در بطن مذاکرات در رابطه با دسترسی به بازار برای محصولات غیر کشاورزی، مذاکره در مورد خدمات و بررسی توافق‌نامه TRIPS مطرح خواهد شد.

از دستور و حکم می‌توان جهت دسترسی به بازار برای محصولات غیر کشاورزی و خدمات برای تجارت آزاد و همچنین محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات که تحت پوشش توافقات GATT و GATS هستند، استفاده کرد.

در این مباحث، مواردی که در حوزه تجارت الکترونیکی مورد تأکید گروه مذاکره‌کنندگان قرار گرفت، عبارت بودند از:

- موضوعات تأثیرگذار بر تجارت الکترونیکی و تجارت در محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات از توافقات مختلف در میان گروه‌های گوناگون مذاکره‌کننده، مجزا است.
- برخی از موضوعات شناسایی شده توسط اعضا طی برنامه کاری ممکن است در مذاکرات دوحه مورد بررسی قرار نگیرند.
- نظارت بر مذاکرات از منظر تأثیرگذاری بر تجارت الکترونیکی برای کشورهای در حال توسعه سخت‌تر است.

جدول ۲-۷: کاربرد حکم دوحه برای مذاکرات تجارت الکترونیکی و فناوری اطلاعات و ارتباطات

اصول / پرسش‌های باز	شورا
دسترسی به بازار برای محصولات غیرکشاورزی: مذاکرات، موانع تعرفه‌ای همه محصولات غیرکشاورزی را کاهش یا از بین خواهد برد.	سبدها: کالاهای فناوری اطلاعات و ارتباطات
وزرا به ادامه مذاکره پیرامون خدمات در تجارت و دیگر بخش‌های وسیعی را که شامل می‌شود، تأکید کردند. آنها همچنین رویه‌های مذاکرات شورای GATS را تصدیق کردند.	سبدها ۲ و ۳: خدمات زیرساختار اینترنتی، خدماتی که به صورت الکترونیکی مبادله می‌شوند.
دسترسی محصولات غیرکشاورزی به بازارها: همانند سبدها ۱ ویژگی‌های مرتبط با حقوق مالکیت فکری: وزرا از شورای TRIPS خواستند تا سایر توسعه‌های جدید مرتبط را بررسی و توافقات TRIPS را بازنگری و تعدیل کنند.	سبدها ۴: محصولات دیجیتال

cpbc.ir

فصل سوم

بررسی چالش‌ها و فرصت‌ها برای کشورهای در حال توسعه

۳-۱- مقدمه

هدف برنامه کاری WTO در مورد تجارت الکترونیکی تنها در مورد چگونگی کاربرد قوانین WTO برای تجارت الکترونیکی نیست، بلکه بیشتر تمرکز بر این موضوع است که چگونه می‌توان از تجارت الکترونیکی برای توسعه تجارت بهره برد. در این بخش سه موضوع محوری مورد بررسی قرار خواهند گرفت. ابتدا به فعالیت‌هایی که CTD در این خصوص انجام داده، اشاره خواهد شد.^۱ سپس موانع و محدودیت‌هایی که کشورهای در حال توسعه برای کاربرد و استفاده از تجارت الکترونیکی با آن روبه‌رو هستند و نیز برخی از فرصت‌ها برای این کشورها مورد بررسی

۱. CTD در برنامه کاری خود در حوزه تجارت الکترونیکی عواملی را به‌عنوان عوامل مهم تأثیرگذار بر توسعه شناسایی کرده است که در این بخش به آن پرداخته خواهد شد.

قرار خواهد گرفت و در نهایت به رفتار خاص و ویژه برای این کشورها پرداخته خواهد شد.

۳-۲- بررسی کلی فعالیت CTD پیرامون تجارت الکترونیکی

بیانیه وزرا، فعالیت WTO پیرامون تجارت الکترونیکی را تعیین کرد و به شورای عمومی جهت داد تا به بررسی نیازهای اقتصادی، مالی و توسعه‌ای کشورهای در حال توسعه پردازد. شورای عمومی نیز به نوبه خود از CTD خواست تا مفاهیم توسعه‌ای تجارت الکترونیکی را حول موضوعات ذیل مورد بررسی قرار دهند:

- تأثیر تجارت الکترونیکی بر چشم‌انداز اقتصادی و تجاری کشورهای در حال توسعه، به ویژه شرکت‌های کوچک و متوسط
 - چالش‌ها و روش‌های افزایش مشارکت کشورهای در حال توسعه در تجارت الکترونیکی به ویژه در زمینه صادرات کالاها به صورت الکترونیکی، بهبود دسترسی به زیرساخت‌ها و انتقال فناوری
 - استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در یکپارچه‌سازی کشورهای در حال توسعه در سیستم تجاری چندجانبه
 - مفاهیمی برای کشورهای در حال توسعه و تأثیر تجارت الکترونیکی بر روش‌های سنتی توزیع کالاهای فیزیکی
 - مفاهیم مالی تجارت الکترونیکی برای کشورهای در حال توسعه
- این فهرست به طور کامل نشان می‌دهد که موضوعات بررسی شده توسط CTD بسیار وسیع‌تر از آزادسازی تجارت استاندارد در خصوص دسترسی به بازار است.

برای بیان این پرسش‌ها، CTD برای نقطه شروع در مارس ۱۹۹۸ نامه‌ای از مصر دریافت داشت. دبیرخانه WTO پیش‌زمینه‌ای از موضوعات مختلف را برای فعالیت CTD فراهم نمود. CTD نیز سه سمینار در خصوص تجارت الکترونیکی و موضوعات مرتبط به توسعه برگزار نمود:

- فوریه ۱۹۹۹، «سمینار پیرامون تجارت الکترونیکی»: دو محور اصلی این سمینار عبارت بودند از ظرفیت بالقوه تجارت الکترونیکی برای کسب و کار در کشورهای در حال توسعه و زیرساختار و موضوعات قانونی در سطح دولتی.
 - جون ۲۰۰۱، «سمینار پیرامون تسهیل دولت برای توسعه»: این سمینار به بیان نقش دولت در ایجاد چارچوب قانونی برای تجارت الکترونیکی، تشویق تولید و تحقیق داخلی، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، توسعه زیرساختار انسانی برای بیان موضوعات قانونی، فنی و سیاسی می‌پرداخت.
 - آوریل ۲۰۰۲، «سمینار پیرامون مفاهیم درآمدی تجارت الکترونیکی»: این سمینار به روند تجارت الکترونیکی و پیش‌زمینه برخی از چالش‌های تجارت الکترونیکی در سمینارهای مالیاتی و تعرفه‌ای خاص مانند موارد قضایی، مشخص کردن درآمد، انتقال قیمت‌ها و تجزیه و تحلیل تأثیر تجارت الکترونیکی بر درآمدهای مالیاتی/تعرفه‌ای کشورهای در حال توسعه پرداخت.
- تجارت الکترونیکی یکی از اهداف برجسته CTD است که به نمایندگی‌ها و دیگر سازمان‌های بین‌المللی این فرصت را می‌دهد تا مهارت‌های خود در مورد تجارت الکترونیکی را به مشارکت بگذارند، به شکلی که ویژگی‌ها و جنبه‌های مختلف تجارت الکترونیکی توسط تعدادی از سازمان‌های جهانی همچون UNCTAD، مرکز تجارت جهانی^۱، اتحادیه ارتباطات بین‌المللی^۲ و سازمان جهانی حفاظت از مالکیت فکری^۳ مورد بررسی قرار گرفت.
- نتایج حاصل از فعالیت‌های CTD پیرامون تجارت الکترونیکی را به این صورت می‌توان جمع‌بندی نمود: توافق جمعی وجود دارد که تجارت الکترونیکی می‌تواند باعث رشد و توسعه اقتصادی گردد و برای کشورهای در حال توسعه مزیت‌هایی را به همراه خواهد داشت. همچنین صادرکنندگان و واردکنندگان کشورهای در حال توسعه از

1. ITC.

2. ITU.

3. WIPO.

افزایش ظرفیت تجاری به وجود آمده توسط تجارت الکترونیکی بهره‌مند خواهند شد، البته تجارت الکترونیکی درمان تمامی مشکلات نمی‌باشد.

بر پایه مباحث مختلف پیرامون تجارت الکترونیکی در CTD، چنین نتیجه‌گیری شد که آزادسازی تجاری تحت WTO برای جلب مشارکت کشورهای در حال توسعه به اقتصاد دیجیتالی کافی نخواهد بود. بدیهی است که برای کاهش بسیاری از پیچیدگی‌های به کارگیری تجارت الکترونیکی و IT در کشورهای در حال توسعه به دید جامعی نیاز می‌باشد که بر اساس آن بتوان راهکارهای چندگانه‌ای را که موانع به کارگیری تجارت الکترونیکی در کشورهای در حال توسعه را حذف می‌کنند، اجرا نمود.

۳-۳- موانع تجارت الکترونیکی برای کشورهای در حال توسعه

۳-۳-۱- زیرساختار فیزیکی

یکی از موانعی که به طور مکرر در برنامه کاری مطرح شده، استطاعت مالی دسترسی برای کاربران کشورهای در حال توسعه به زیرساختار فیزیکی برای تجارت الکترونیکی است. برخی از راه‌حل‌های پیشنهاد شده برای این تنگنا از قرار ذیل است:

● آزادسازی تجارت از طریق مذاکرات دوحه به کمک موارد زیر

- کاهش یا حذف موانع تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای روی نرم‌افزارها و سخت‌افزارهای فناوری اطلاعات و ارتباطات
- ارتقای دسترسی به بازار و تعهدات منظم برای خدمات اساسی و پایه‌ای ارتباطات دوربرد
- ارتقای دسترسی به بازار و تعهدات رفتارهای ملی برای خدمات ارتباطات دوربرد با ارزش افزوده و روش‌های دیگر

● برداشتن گام‌هایی برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی مورد نیاز برای توسعه زیرساختار فیزیکی تجارت الکترونیکی

● شناسایی برنامه‌های کمکی فنی و توسعه‌ای مستقل از WTO

برای مثال پیشنهاد شد که کشورهای توسعه‌یافته عضو WTO تعهدات کشورهای در حال توسعه را در آزادسازی زیرساختارهای تجارت الکترونیکی آن‌ها از طریق فراهم‌سازی کمک و همیاری تکمیل کنند که این امر باعث رشد زیرساختار، دسترسی به فناوری اطلاعات و دانش فنی مرتبط با تجارت الکترونیکی می‌شود. روش دیگر برقراری حلقه کمکی توسط سازمان‌های مالی بین‌المللی مانند: بانک جهانی یا بانک‌های توسعه محلی است.

۳-۳-۲- زیرساختار انسانی و حقوقی

علاوه بر بهبود دسترسی به زیرساختار فیزیکی برای تجارت الکترونیکی، شرکت کنندگان در برنامه کاری موانع انسانی و حقوقی را نیز برای استفاده از تجارت الکترونیکی شناسایی کرده‌اند که عبارت‌اند از:

- مشکل زبان در کشورهایی که به زبان انگلیسی صحبت نمی‌کنند، آموزش ناکافی و محدودیت‌هایی در مهاجرت طبیعی افراد
- چارچوب‌های قانونی ناقص در خصوص دسترسی به شبکه‌ها، حمایت اطلاعات و حریم شخصی، قوانین قضایی، مالیات، حمایت از IP و امضای الکترونیک
- فقدان خط‌مشی‌هایی برای ارتقای تجارت الکترونیکی مانند خط‌مشی‌های تسریع دولت الکترونیک، حمایت از مشتریان و موارد دیگر

شرکت کنندگان در مباحث CID موارد ذیل را برای توانایی کشورهای در حال توسعه جهت کاربردی‌سازی تجارت الکترونیکی، اساسی دانستند: دسترسی به زیرساخت‌های حقوقی و انسانی، چارچوب سیاسی و قانونی جامع و توسعه راهکارهای ملی تجارت الکترونیکی.

۳-۳-۳- سایر موانع

سایر تنگناهای مطرح شده در مباحث CTD عبارت‌اند از:

- از دست دادن درآمدهای مالیاتی و تعرفه‌ای
 - نیازمندی‌های استاندارد و واجد شرایط بودن
 - دسترسی به سیاست‌های بانکداری برای تبادلات الکترونیکی
 - انتقال ناکافی فناوری از کشورهای توسعه‌یافته به کشورهای در حال توسعه
- مطالعات تحلیلی روی آثار تجارت الکترونیکی بر درآمدهای مالیاتی و تعرفه‌ای صورت پذیرفته است که به‌طور حتم نیازمند صرف وقت بیشتری است. به‌علاوه، در بیانیه دوحه به دسترسی به خدمات بانکی و نیز انتقال فناورانه اشاره شد.

۳-۳-۴- گسترش فرصت‌های صادراتی برای کشورهای در حال توسعه

برای تقویت ظرفیت و فرصت‌های صادراتی کشورهای در حال توسعه باید به دنبال نگرش جامعی جهت تسهیل تجارت الکترونیکی برای توسعه بود. برخی از راهکارها در این خصوص عبارت‌اند از:

- کمک فنی تجاری به کشورهای در حال توسعه برای شناسایی و اجرای ظرفیت‌های تجاری دیجیتالیشان
- بهبود دسترسی به بازارها برای کالاهای فناوری اطلاعات و ارتباطات و خدماتی که به‌صورت الکترونیکی مبادله می‌شوند.
- بهبود دسترسی به بازارها برای تحرک (مهاجرت) طبیعی افراد از کشورهای توسعه‌یافته به کشورهای در حال توسعه در بخش‌های فناوری که آنکتاد، ICT، بانک جهانی در خصوص کمک‌های فنی برنامه‌هایی را تهیه کرده‌اند.

۳-۴- رفتار خاص و ویژه برای کشورهای در حال توسعه

در اهداف توسعه دوحه تعهد شده است که ابتدا منافع کشورهای در حال توسعه و کمتر توسعه یافته (LDCs) محقق گردد. در بیانیه دوحه مکانیزم‌هایی تنظیم شده است تا براساس آن‌ها کشورهای در حال توسعه و به‌ویژه توسعه‌نیافته، با توجه به نیازهای اقتصادی‌شان در رشد تجارت جهانی سهمی باشند. این مکانیزم‌ها شامل رفتارهای خاص و ویژه تدارکات برای افزایش دسترسی به بازار و تعادل قوانین تجاری، کمک‌های فنی مالی و برنامه‌های ظرفیت‌سازی می‌باشند.

مکانیزم‌های مربوط به رفتار خاص و ویژه و انتقال فناوری به‌طور خاصی با تجارت الکترونیکی و تجارت فناوری اطلاعات و ارتباطات مرتبط هستند (جدول ۳-۱).

جدول ۳-۱: برنامه‌های توسعه دوحه

مکانیزم	موضوع
اعضا بر مذاکرات در مورد اجرای موضوعات مهم توافق کردند.	اجرای تعهدات موجود
اعضا در مورد یک برنامه کاری موافقت کردند تا موضوعات مرتبط با اقتصادهای کوچک را بررسی کنند.	اقتصادهای کوچک
اعضا موافقت کردند یک گروه کاری زیرنظر شورای عمومی روابط میان تجارت، بدهی و تأمین مالی را بررسی کنند.	تجارت، بدهی و تأمین مالی
اعضا موافقت کردند یک گروه کاری روابط میان تجارت و انتقال فناوری و هر چیزی که ممکن است تحت حکم WTO جریان فناوری را به کشورهای در حال توسعه افزایش دهند، بررسی کنند.	تجارت و انتقال فناوری
اعضا موافقت کردند که همکاری فنی و ظرفیت‌سازی از عناصر کلیدی توسعه سیستم تجاری چندجانبه هستند. همچنین جستجوی روش‌هایی برای هماهنگی توزیع همکاری‌های فنی و فراهم‌سازی بودجه مالی قابل پیش‌بینی برای همکاری‌های فنی مورد موافقت قرار گرفت.	همکاری فنی و ظرفیت‌سازی

مکانیزم	موضوع
اعضا متوجه شدند که یکپارچه‌سازی LDSها در سیستم تجارت چندجانبه نیازمند دسترسی به بازار، حمایت برای تنوع تولیداتشان و اساس صادرات، و همکاری‌های فنی مرتبط با تجارت و ظرفیت‌سازی است.	کشورهای کمتر توسعه یافته
اعضا تصدیق کردند که رفتارهای خاص و ویژه بخشی از توافقات WTO هستند و توافق کردند همه آنها بررسی شوند تا قوی‌تر، کارآمدتر و عملی‌تر گردند. اعضا موافقت کردند که مذاکرات پیرامون سایر جنبه‌های برنامه کاری، باید به‌طور کامل اصول رفتار خاص و ویژه را برای کشورهای در حال توسعه و کمتر توسعه یافته مدنظر قرار دهند.	رفتار خاص و ویژه

منبع: بیانیه دوحه.

۱- پیش‌زمینه رفتار خاص و ویژه^۱

مفهوم رفتار خاص و ویژه سنگ‌بنای اساسی یک سیستم تجاری چندجانبه است. به اعتقاد یک گروه از کشورهای در حال توسعه عضو:

کشورهای در حال توسعه در مراحل بسیار سخت توسعه‌های فنی، مالی و اقتصادی هستند و در مقایسه با کشورهای توسعه یافته، ظرفیت‌های بسیار متفاوتی دارند. بنابراین برای این کشورها باید مزیت‌ها و انعطاف‌پذیری خاصی در نظر گرفت تا خط‌مشی‌های ملی مناسبی را بپذیرند.

بیانیه دوحه تصدیق می‌کند که شرایط S&D به توافقات WTO وابسته است و باید بازنگری گردند تا دقیق‌تر، مؤثرتر و عملیاتی‌تر شوند. دبیرخانه WTO دستورات مربوط به شرایط S&D را در توافق‌نامه‌های WTO به شش طبقه تقسیم کرد:

- ۱- هدف، که افزایش فرصت‌های تجاری کشورهای در حال توسعه عضو است.
- ۲- مقرراتی، که اعضای WTO باید تحت آنها منافع کشورهای در حال توسعه عضو را

1. Special and Differential (S&D).

مورد ملاحظه قرار دهند.

۳- انطعاف‌پذیری تعهدات، اقدامات و استفاده از ابزارهای خط‌مشی

۴- دوره‌های زمانی متغیر

۵- کمک فنی

۶- شرایط مربوط به کشورهای در حال توسعه

در جولای ۲۰۰۲، CTD گزارش داد که اعضا روی برخی از توصیه‌های مشخص در برخی حوزه‌ها توافق ندارند و از شورای عمومی خواست، CTD را به ادامه بازننگری خودش ترغیب کند. این کمیته به بررسی خود ادامه داد و در خصوص آن گزارشی را به شورای عمومی ارائه کرد، اما این گزارش پذیرفته نشد. بیانیه وزرای کانکون از CTD خواست تا به فعالیت خود در زمینه رفتار خاص و ویژه ادامه دهد.

۲- شرایط S&D در توافق‌نامه‌های WTO و بیانیه دوحه

توافقات WTO دست‌کم شامل ۱۵۰ قانون S&D می‌شود. همچنین در بیانیه دوحه شرایط S&D بی‌شماری وجود دارد که مذاکره‌کنندگان را یاری می‌دهد. این شرایط به‌طور خاصی یک مبنای قانونی برای استفاده از بیانیه دوحه جهت تسهیل استفاده از تجارت الکترونیکی برای توسعه، فراهم می‌آورند. با این وجود اعضای WTO به‌دنبال روش‌هایی برای پیاده‌سازی این تفکر هستند.

جدول ۳-۲: شرایط و قوانین S&D مرتبط با تجارت الکترونیکی در توافقات WTO

و بیانیه دوحه

مقررات S&D مربوطه	سبدها
<ul style="list-style-type: none"> عبارت توانمندسازی GATT و مقررات MFN از ماده ۱ توافق‌نامه عمومی، می‌گوید که گروه‌های مختلف ممکن است رفتارهای متفاوت و مطلوب‌تری برای کشورهای در حال توسعه داشته باشند. 	<p>سبدها: کالاهای فناوری اطلاعات و ارتباطات</p>

مقررات S&D مربوطه	سبدها
<ul style="list-style-type: none"> • مذاکرات باید به شکلی باشد که بتواند فرصت‌های کافی را مدنظر قرار دهد و همچنین کشورهای در حال توسعه نیازمند حمایت‌های تعرفه‌ای و استفاده منعطف‌تری هستند که به رشد اقتصادی آن‌ها کمک کند. 	
<ul style="list-style-type: none"> • کشورهای توسعه یافته انتظار ندارند اقدام متقابل به مثلی توسط کشورهای کمتر توسعه یافته مبنی بر کاهش تعرفه‌ها و سایر موانع تجاری صورت پذیرد. 	
<ul style="list-style-type: none"> • بیانیه دوحه- دسترسی به بازارها برای محصولات غیرکشاورزی «ما موافقیم که مذاکرات، تعرفه‌ها را کاهش و یا حذف نماید، به‌ویژه در مورد کالاهای صادراتی به کشورهای توسعه یافته.» 	
<ul style="list-style-type: none"> • افزایش مشارکت کشورهای در حال توسعه عضو در تجارت جهانی باید از طریق مذاکرات تسهیل یابد. • کشورهای توسعه یافته عضو باید برای تسهیل دسترسی عرضه‌کنندگان خدمات کشورهای در حال توسعه به اطلاعات، ارتباط با بازارهای مربوطه و توجه به الف) جنبه‌های فنی و تجاری عرضه خدمات، ب) ثبت، شناخت و به‌دست آوردن شرایط حرفه‌ای و ج) در دسترس بودن فناوری خدمات، نقاط تماسی مشخص کنند. • توجه به مشکلات خاص کشورهای در حال توسعه در پذیرش تعهدات خاص مذاکرات با توجه به وضعیت اقتصادی، توسعه، نیازهای مالی و تجاری آن‌ها. • افراد باید وارد دوره‌های موفق مذاکرات شوند، با نگرش دستیابی به سطوح بالاتر آزادسازی، همچنین در مورد کشورهای در حال توسعه باید انعطاف پذیری بیشتری از خود نشان داد. 	<p>سبدها ۳ و ۲: خدمات زیرساختار اینترنتی، خدماتی که به صورت الکترونیکی مبادله می‌شوند.</p>

مقررات S&D مربوطه	سبدها
<ul style="list-style-type: none"> • کشورهای عضوی که سطح توسعه آن‌ها پایدار است، وضعیت‌های معقولی برای دستیابی و استفاده از شبکه‌های انتقال ارتباطات دوربرد عمومی و خدمات مورد نیاز برای توانمندسازی شبکه‌های داخلی به وجود می‌آورند. • اعضا باید توجه ویژه‌ای به ایجاد فرصت‌هایی برای کشورهای کمتر توسعه یافته به منظور تشویق عرضه کنندگان خارجی خدمات ارتباطات دوربرد بنمایند. • هدف مذاکرات باید افزایش مشارکت کشورهای در حال توسعه در تجارت خدمات باشد (بیانیه دوحه). • رویه‌ها و راهنمایی‌های شورای GATS برای مذاکرات: باید برای هر یک از کشورهای در حال توسعه عضو، انعطاف‌پذیری مناسبی داشت، دسترسی به بازارها را افزایش داد و غیره. 	
<ul style="list-style-type: none"> • گفته می‌شود که کشورهای در حال توسعه عضو، پنج سال از تاریخ ورود به توافق WTO عقب‌تر هستند. • با توجه به نیازهای خاص و الزامات کشورهای کمتر توسعه یافته عضو، محدودیت‌های اقتصادی، مالی و اجرایی آن‌ها و نیاز به انعطاف‌پذیری در ایجاد یک پایگاه فناورانه، این اعضا باید مقررات این توافق‌نامه را در یک دوره ۱۰ ساله از تاریخ کاربرد، پیاده سازند. • کشورهای توسعه یافته عضو باید برای ارتقا و تشویق انتقال کشورهای کمتر توسعه یافته عضو به منظور تواناسازی آن‌ها برای ایجاد یک پایگاه فناورانه مناسب، مزایایی را فراهم آورند. • بیانیه دوحه: شورای TRIPS ابعاد توسعه را به طور کامل مدنظر قرار خواهد داد. 	<p>سبدها: ۴ محصولات دیجیتالی</p>

۳-۵- نتیجه‌گیری

به نظر می‌رسد که بسیاری از موانع و راه‌حل‌های پیشنهادی برای کاربرد تجارت الکترونیکی در جهت توسعه، فراتر از پارامترهای جاری قوانین سیستم تجاری و قوانین قضایی WTO باشند. اعضای WTO باید حدفاصل میان موضوعات تجارت الکترونیکی مرتبط با تجارت و موضوعات توسعه‌ای را تعریف کنند.

اول اینکه، اعضای WTO باید مطمئن شوند که موانعی که در حیطه مسئولیت WTO قرار می‌گیرند در مذاکرات WTO ذکر شده‌اند یا خیر. این امر شامل موانع توسعه زیرساختار انسانی، حقوقی و فیزیکی در کشورهای در حال توسعه و توسعه‌یافته می‌شود.

دوم اینکه، سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی همچون ITC، UNCTAD، OECD، بانک جهانی و بانک‌های توسعه منطقه‌ای باید به تلاششان برای افزایش و هماهنگی کمک‌های فنی برای کشورهای در حال توسعه جهت دسترسی به فرصت‌های تجاری و اقتصادی در تجارت الکترونیکی ادامه دهند.

سوم اینکه، WTO باید به فعالیت خود در زمینه تجارت الکترونیکی ادامه دهد و تا جایی که امکان دارد آموزش و تبادل ایده‌ها در زمینه‌های مختلف خط‌مشی تجارت الکترونیکی و اداره آن را فراهم آورد.

چهارم اینکه، اعضای WTO باید به فعالیت خود جهت تعریف کاربردهای خاص مقررات رفتار S&D برای ارتقای تجارت الکترونیکی و تجارت فناوری اطلاعات و ارتباطات برای کشورهای در حال توسعه ادامه دهند.

فصل چهارم

نتایج و پیشنهادها

۴-۱- مقدمه

به طور کلی در خصوص این موضوع که تجارت الکترونیکی می‌تواند باعث رشد و توسعه اقتصادی گردد، توافق جمعی وجود دارد، بنابراین همان گونه که در فصل پیش نیز اشاره شد برای کشورهای در حال توسعه مزیت‌هایی را به همراه خواهد داشت و صادرکنندگان و واردکنندگان این کشورها از افزایش ظرفیت تجاری به وجود آمده توسط تجارت الکترونیکی بهره‌مند خواهند شد. در این فصل که فصل نهایی تحقیق نیز می‌باشد، ابتدا برنامه‌های سازمان جهانی تجارت در خصوص کاهش موانع پیش‌روی کشورهای در حال توسعه عضو، برای به کارگیری تجارت الکترونیکی مورد بررسی قرار گرفته است. این برنامه‌های حمایتی تنها برای کشورهای عضو در نظر گرفته شده و در صورت عضویت جمهوری اسلامی ایران در سازمان جهانی تجارت شامل ایران نیز خواهد شد. در بخش نهایی این فصل نیز زمینه‌هایی را که لازم است کشورهایی مانند ایران فراهم آورند تا بتوانند از فرصت‌های ناشی از عضویت در سازمان جهانی تجارت و همچنین توسعه تجارت الکترونیکی بیشترین بهره را کسب نمایند، ارائه شده است.

۴-۲- برنامه‌های سازمان جهانی تجارت در خصوص کاهش موانع توسعه تجارت الکترونیکی برای کشورهای در حال توسعه

یکی از موانعی که به‌طور مکرر در برنامه کاری مطرح شده، استطاعت مالی دسترسی برای کاربران کشورهای در حال توسعه به زیرساختار فیزیکی برای تجارت الکترونیکی است. برخی از راه‌حل‌های پیشنهادی برای این تنگنا از قرار ذیل است:

۱. آزادسازی تجارت از طریق مذاکرات دوجه به کمک موارد زیر

- کاهش یا حذف موانع تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای روی نرم‌افزارها و سخت‌افزارهای فناوری اطلاعات و ارتباطات
- ارتقای دسترسی به بازار و تعهدات منظم برای خدمات اساسی و پایه‌ای ارتباطات دوربرد
- ارتقای دسترسی به بازار و تعهدات رفتارهای ملی برای خدمات ارتباطات دوربرد با ارزش افزوده

۲. برداشتن گام‌هایی برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی مورد نیاز برای توسعه زیرساختار فیزیکی تجارت الکترونیکی

۳. شناسایی برنامه‌های کمکی فنی و توسعه‌ای مستقل از WTO

برای مثال پیشنهاد شد که کشورهای توسعه‌یافته عضو WTO تعهدات کشورهای در حال توسعه را در آزادسازی زیرساختارهای تجارت الکترونیکی با فراهم‌سازی کمک و همیاری تکمیل کنند که این امر باعث رشد زیرساختار، دسترسی به فناوری اطلاعات و دانش فنی مرتبط با تجارت الکترونیکی می‌شود. روش دیگر، برقراری حلقه کمکی توسط سازمان‌های مالی بین‌المللی مانند بانک جهانی یا بانک‌های توسعه محلی است.

۴. همکاری فنی و ظرفیت‌سازی

جهت ارائه پشتیبانی‌های فنی و ظرفیت‌سازی برای فراهم نمودن امکان دسترسی به تجارت الکترونیکی در کشورهای در حال توسعه:

- اعضا موافقت کردند که همکاری فنی و ظرفیت‌سازی از عناصر کلیدی توسعه سیستم تجاری چندجانبه را به عمل آوردند. همچنین جستجوی روش‌هایی برای هماهنگی توزیع همکاری‌های فنی و فراهم‌سازی بودجه مالی قابل پیش‌بینی برای همکاری‌های فنی مورد موافقت قرار گرفت.
- کشورهای عضوی که سطح توسعه آن‌ها پایدار است، وضعیت‌های معقولی برای دستیابی و استفاده از شبکه‌های انتقال ارتباطات دوربرد عمومی و خدمات مورد نیاز برای توانمندسازی شبکه‌های داخلی به وجود خواهند آورد.
- علاوه بر بهبود دسترسی به زیرساختار فیزیکی برای تجارت الکترونیکی، شرکت‌کنندگان در برنامه کاری، برنامه‌های ذیل را با هدف رفع موانع انسانی و حقوقی برای استفاده از تجارت الکترونیکی در دستور کار قرار داده‌اند:
- ارائه برنامه‌های آموزشی با هدف رفع مشکل زبان در کشورهایی که به زبان انگلیسی صحبت نمی‌کنند.
- تدوین مقرراتی با هدف رفع محدودیت‌های مهاجرت طبیعی افراد
- بهبود دسترسی به بازارها برای مهاجرت طبیعی افراد از کشورهای توسعه‌یافته به کشورهای در حال توسعه در بخش‌های فناوری. در ضمن آنکتاد، ICT و بانک جهانی در خصوص کمک‌های فنی برنامه‌هایی را تهیه کرده‌اند.
- رفع نواقص چارچوب‌های قانونی در خصوص دسترسی به شبکه‌ها، حمایت اطلاعات و حریم شخصی، قوانین قضایی، مالیات، حمایت از IP و امضای الکترونیک
- تدوین خط‌مشی‌هایی برای ارتقای تجارت الکترونیکی مانند خط‌مشی‌های تسریع دولت الکترونیک، حمایت از مشتریان و موارد دیگری
- تدوین مقرراتی که اعضای WTO باید تحت آن‌ها منافع کشورهای در حال توسعه

عضو را مورد ملاحظه قرار دهند (تعهد WTO در بیانیه دوحه).

- به حداقل رساندن قوانین دست و پا گیر محلی که بر تجارت الکترونیکی تأثیر می‌گذارند.

همچنین سازمان جهانی تجارت موارد ذیل را برای توانمندسازی کشورهای در حال توسعه جهت کاربردی کردن تجارت الکترونیکی، اساسی دانسته و براساس بیانیه دوحه برای تحقق آن‌ها گام خواهد برداشت:

- دسترسی به زیرساخت‌های حقوقی و انسانی
- چارچوب سیاسی و قانونی جامع
- توسعه راهکارهای ملی تجارت الکترونیکی

۵. مشکلات مالی در توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات

- اعضا موافقت کردند که یک گروه کاری زیر نظر شورای عمومی روابط میان تجارت، بدهی و تأمین مالی را بررسی کنند.
 - توجه به مشکلات خاص کشورهای در حال توسعه در پذیرش تعهدات خاص مذاکرات با توجه به وضعیت اقتصادی، توسعه، نیازهای مالی و تجاری آن‌ها
 - اعضای WTO می‌توانند از مزایای تعرفه صفر روی صادراتشان از محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات با مشارکت کنندگان فناوری اطلاعات و ارتباطات بدون پرداخت مزایای متقابل، برخوردار شوند.
- ایجاد ظرفیت و فرصت‌های صادراتی با هدف توسعه تجارت الکترونیکی از دیگر برنامه‌های سازمان جهانی تجارت برای کشورهای در حال توسعه می‌باشد. در این خصوص سازمان جهانی تجارت برنامه‌های ذیل را با هدف رفع موانع انسانی و حقوقی برای استفاده از تجارت الکترونیکی در دستور کار قرار داده است:

۶. دسترسی به بازار، حمایت برای تنوع تولیدات و صادرات و همکاری‌های فنی مرتبط با تجارت

- کشورهای توسعه یافته عضو باید برای تسهیل دسترسی عرضه کنندگان خدمات کشورهای در حال توسعه به اطلاعات، ارتباط با بازارهای مربوطه و توجه به جنبه‌های فنی و تجاری عرضه خدمات و همچنین ثبت، شناخت و به دست آوردن شرایط حرفه‌ای و در نهایت در دسترس بودن فناوری خدمات، نقاط تماسی مشخص کنند.
 - تعهد اعضا به حمایت از کشورهای در حال توسعه جهت دسترسی به بازارهای بزرگ تر برای محصولات و خدماتی که قابلیت مبادله آن‌ها از طریق تجارت الکترونیکی وجود دارد.
 - بهبود دسترسی به بازارها برای کالاهای فناوری اطلاعات و ارتباطات و خدماتی که به صورت الکترونیکی مبادله می‌شوند.
 - رفتارهای خاص و ویژه تدارکات برای افزایش دسترسی به بازار و تعادل قوانین تجاری، کمک‌های فنی مالی و برنامه‌های ظرفیت‌سازی
 - کمک فنی تجاری به کشورهای در حال توسعه برای شناسایی و بهره‌برداری از ظرفیت‌های تجاری دیجیتالیشان.
- همانگونه که در بخش قبل اشاره شد برخی از تنگناهای کشورهای در حال توسعه عبارت‌اند از:

- از دست دادن درآمدهای مالیاتی و تعرفه‌ای
 - نیازمندی‌های استاندارد و واجد شرایط بودن
 - دسترسی به سیاست‌های بانکداری برای تبادلات الکترونیکی
 - انتقال ناکافی فناوری از کشورهای توسعه یافته به کشورهای در حال توسعه
- در این خصوص نیز توسط سازمان جهانی تجارت مطالعات تحلیلی روی آثار تجارت الکترونیکی بر درآمدهای مالیاتی و تعرفه‌ای صورت پذیرفته است و به طور حتم نیازمند صرف وقت بیشتری است. علاوه بر این‌ها در بیانیه دوحه به دسترسی به خدمات بانکی و

همچنین انتقال فناوریانه اشاره شده است. اعضا موافقت کردند یک گروه کاری روابط میان تجارت و انتقال فناوری و هر چیزی که ممکن است تحت حکم WTO جریان فناوری را به کشورهای در حال توسعه افزایش دهند، بررسی کنند.

۴-۳- اقدامات مورد نیاز در تسهیل به کارگیری تجارت الکترونیکی

در سطح ملی

جمهوری اسلامی ایران با توجه به پتانسیل‌های قوی در بخش‌های مختلف اقتصادی و دارا بودن نیروی انسانی متخصص و ارزان و وجود منابع غنی طبیعی قادر است نقش بسیار مهم‌تری نسبت به آنچه اکنون در اقتصاد جهانی دارد، ایفا کند.

همان‌گونه که مطرح شد به کارگیری تجارت الکترونیکی فرصت مناسبی را برای افزایش بهره‌وری و کارایی سیستم تجاری کشورها ارائه می‌کند و برنامه‌ها و موافقت‌نامه‌های سازمان جهانی تجارت این فرصت را به کشورهای در حال توسعه عضو می‌دهد تا با استفاده از فرصت‌ها و تسهیلاتی که در اختیار آنها قرار می‌گیرد از مزایای این پدیده در جهت تقویت تجارت و مبادله محصولات خود استفاده نمایند. متأسفانه به دلیل اینکه ایران تاکنون نتوانسته است عضو این سازمان شود، بنابراین از کمک‌های این سازمان نیز بی‌بهره خواهد بود. اما از آنجا که جمهوری اسلامی ایران در صدد پیوستن به این سازمان می‌باشد، لذا فراهم‌سازی برخی زمینه‌های ساختاری و فرهنگی تجارت الکترونیکی توسط دولت، کمک فراوانی به تسریع در به کارگیری و توسعه تجارت الکترونیکی و همچنین بهره‌مندی از تسهیلات سازمان جهانی تجارت در زمان عضویت خواهد کرد. با توجه به تجربیات کشورهای موفق در مورد تجارت الکترونیکی و کمک‌هایی که آنها توانسته‌اند در این زمینه از سازمان جهانی تجارت یا سایر اعضای توسعه‌یافته دریافت کنند، پیشنهاد می‌گردد که اقدامات ذیل توسط دولت برای آمادگی هرچه بیشتر در برخورداری از مزایای تجارت الکترونیکی و نیز حمایت‌های سازمان جهانی تجارت در زمان عضویت انجام پذیرد:

۱. ایجاد فضای حقوقی و تدوین رویه‌های قضایی مناسب برای به‌کارگیری تجارت الکترونیکی
۲. افزایش آگاهی جامعه و عامه مردم در مورد فناوری‌های نوین، از جمله فناوری ارتباطات و اطلاعات و تجارت الکترونیکی از طریق رسانه‌های عمومی
۳. تدوین سیاست راهبردی ملی فناوری اطلاعات و تجارت الکترونیکی با تبعیت از فرایند مدیریت و برنامه‌ریزی راهبردی
۴. توسعه زیرساختار فنی موردنیاز برای به‌کارگیری تجارت الکترونیکی از قبیل افزایش تعداد خطوط تلفن ثابت و همراه و گسترش شبکه فیبر نوری، افزایش تعداد رایانه‌های موجود و برنامه‌ریزی برای داشتن ماهواره‌ای اختصاصی یا اجاره آن
۵. گنجاندن واحدهای درسی در زمینه فناوری اطلاعات به‌طور عام در تمامی رشته‌های دانشگاهی و واحدهای درسی تجارت الکترونیکی به‌طور خاص در رشته‌های مرتبط از قبیل مدیریت، اقتصاد و حسابداری
۶. افزایش آگاهی و ترغیب شرکت‌های ایرانی به‌منظور به‌کارگیری تجارت الکترونیکی و ارائه کمک‌های خاص به شرکت‌های متوسط و کوچک
۷. استفاده از تجربیات کشورهای پیشرو در این زمینه و بومی کردن آن تجربیات با توجه به شرایط خاص کشور ایران
۸. تخصیص بودجه مناسب برای انجام تحقیقات و پژوهش در زمینه‌های مربوط به تجارت الکترونیکی و فناوری اطلاعات از قبیل شناسایی موانع به‌کارگیری تجارت الکترونیکی، شناسایی تأثیرات به‌کارگیری تجارت الکترونیکی و فناوری اطلاعات بر بخش‌های مختلف اقتصادی و اثرات آن بر شاخص‌های کلان اقتصادی مانند بهره‌وری، اشتغال، تورم، نقدینگی و همچنین سنجش میزان آمادگی شرکت‌های ایرانی برای به‌کارگیری تجارت الکترونیکی
۹. تجدیدنظر در سیستم بانکی، مالی و اعتباری کشور و ایجاد تغییرات لازم در آنها

به منظور به کارگیری تجارت الکترونیکی و انجام مهندسی مجدد فرایندها^۱ در راستای
به کارگیری تجارت الکترونیکی و فناوری اطلاعات در سیستم مذکور

CPBPC.ir

فهرست منابع

۱. ثنارای، بررسی نحوه عملکرد، برنامه‌ها و توصیه‌های سازمان‌های منتخب در مورد فناوری اطلاعات و تجارت الکترونیکی، بهار ۱۳۸۲.
۲. جان پیلگر، قوانین جدید حاکم بر دنیا، ۱۳۸۱.
3. Arvind Panagariya, E-Commerce, WTO and Developing Countries, may1999.
4. Markle Foundation, WTO, E-commerce and information Technologies, 2004.
5. MICROSOFT, WTO AND ELECTRONIC COMMERCE: ISSUES FOR WORLD TRADE, September 8, 1999.
6. www.hambastegimeli.com/print-article/13958.